

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZAMAN YARDIMCI
CÜMLELİ BAĞIMLI BİLEŞİK CÜMLE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep SEZER

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alâeddin MEHMEDOĞLU

EYLÜL-2007

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZAMAN YARDIMCI
CÜMLELİ BAĞIMLI BİLEŞİK CÜMLE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep SEZER

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Bu tez 28/09/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep SEZER

28.09.2007

ÖNSÖZ

Dil, insanlar arası anlaşmayı sağlayan ve nesilden nesile aktarılan bir iletişim aracı olarak ifade edilir. İyi kullanmak için iyi öğrenmek gerekir. Dil, çok karmaşık yapıya sahip olmasına karşı insan doğduktan sonra birkaç yıl için konuşmaya başlıyor. Sonunda da dili mükemmel konuşacak seviyeye ulaşır. Dil, insanla birlikte olgunlaşan bir kavramdır.

Dil böylesine önemli bir yer tuttuğuna göre hiç kuşkusuz ki, insanoğlunun ilgisini çekmesi kaçınılmazdır. Dil, insanın olduğu her yerde vardır diyebiliriz.

Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına göre şekil verir. Evrensel değer yargılarının yanında ulusal değer yargıları da dile yansır. Bu yargıları doğru bir şekilde yansıtmak için dili doğru ve kurallara uygun kullanmalıyız. Dilin iyi bir şekilde kullanılması iyi öğretilmesine bağlıdır.

Eğitim ailede başlar, okulda şekil kazanır. Dil eğitim ve öğretim açısından önemli fonksiyonlar üstlenir. Bu yönden bireylere yüklenen sorumluluk vardır. Bu sorumluluk güzel konuşmak, duygu ve düşüncelerimizi doğru ifade etmekten başlar. Doğru düşünen insan, doğru ifade edebilir.

Demek ki, dil bu kadar önemli fonksiyon üstlenir. Bu durumda görev bilim adamlarına düşmektedir.

Türkiye Türkçesinde bilim adamları tarafından çözüme kavuşturulması gereken konular vardır. Bunların başında söz diziminin büyük bir bölümünü oluşturan, birleşik cümle meselesidir. Bilim adamları ortak bir görüşte birlik sağlayamamışlar. Bazı kavramlarda birbirine zıt fikirler ortaya çıkmıştır. Biz de tezimizde, birleşik cümlenin oluşumu, birleşik cümlenin sınıflandırılması, basit ve birleşik cümlenin farklı yönleri, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleyi örneklerle ve cümle tahlilleri ile açıklamaya çalıştık. Türkiye Türkçesinde ortaya çıkan fikirleri göstermeye çalıştık.

Yapmış olduğum bu çalışmada hiçbir zaman yardımını esirgemeyen ve bilgi ve tecrübesiyle bana yol göstererek destek veren değerli hocam Prof. Dr. Alâeddin Mehmedoğlu' na teşekkür ederim.

Zeynep SEZER

28 EYLÜL 2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YAPILARINA GÖRE BİRLEŞİK	
CÜMLE	6
1.1. Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümlenin Oluşumu.....	6
1.2. Türkiye Türkçesinde Bağımsız Birleşik Cümle.....	10
1.3. Türkiye Türkçesinde Bağımlı Birleşik Cümle.....	17
BÖLÜM 2: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİRLEŞİK CÜMLE MESELESİNİN	
İŞLENMESİ	20
2.1. Mehmet HENGİRMEN'in 'Türkçe Dilbilgisi'nde.....	20
2.2. Leyla KARAHAN'ın 'Türkçede Söz Dizimi-Cümle Tahlilleri'nde.....	20
2.3. Zeynep KORKMAZ'ın 'Gramer Terimleri Sözlüğü'nde	21
2.4. Muharrem ERGİN'in 'Türk Dil Bilgisi'nde.....	21
2.5. Haydar EDİSKUN'un 'Türk Dilbilgisi Ses Bilgisi-Biçim Bilgisi-Cümle Bilgisi'nde	
.....	22
2.6. M.Kaya BİLGEGİL'in 'Türkçe Dilbilgisi'nde.....	22
2.7. H.İbrahim DELİCE'nin 'Türkçe Sözdizimi'nde.....	23
2.8. Süer EKER'İN 'Çağdaş Türk Dili'nde	23
2.9. Tufan DEMİR'in 'Türkçe Dilbilgisi'nde.....	24
2.10. Vecihe HATİBOĞLU'nun 'Türkçenin Sözdizimi'nde	25
2.11. Kemal YAVUZ, Kazım YETİŞ, Necat BİRİNCİ'nin 'Üniversite Türk Dili ve	
Kompozisyon Dersleri'nde.....	25
2.12. Raşit KESKİN'in 'Türkçe Dil Bilgisi-Kelime ve Cümle Tahlilleri-'nde.....	26
2.13. Jean DENY'nin 'Türk Dili Grameri'nde.....	27
2.14. Tahsin BANGUOĞLU'nun 'Türkçenin Grameri'nde.....	27

2.15.Tuncer GÜLENSOY'un 'Türkçe El Kitabı'nda.....	29
2.16. Metin KARAÖRS'ün 'Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri'nde	29
2.17. Neşe ATABAY, Sevgi ÖZEL, Ayfer ÇAM'ın 'Türkiye Türkçesi'nin Sözdizimi'nde	30
BÖLÜM 3:TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE MESELESİ.....	32
3.1.Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	32
BÖLÜM 4:TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE TAHLİLLERİ.....	63
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	102
KAYNAKLAR.....	107
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

Bkz.	:Bakınız
Der.	:Dergisi
MEB:	:Mili Eğitim Bakanlığı
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
Te.C.	:Temel cümle
TDK	:Türk Dil Kurumu
TTK	:Türk Tarih Kurumu
Vb.	:ve benzeri
Vs	:ve saire
Yay.	:Yayınları.
Y.C.	:Yardımcı cümle

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1:** “Başlamak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....33
- Tablo 2:** “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....34
- Tablo 3:** “Gelmek” ” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....35
- Tablo 4:** “Demek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....36
- Tablo 5:** “Demek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....37
- Tablo 6:** “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....38
- Tablo 7:** “Belirmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....39
- Tablo 8:** “Dokunmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....40
- Tablo 9:** “Takılmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....41
- Tablo 10:** “Başlamak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....42
- Tablo 11:** “Görünmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle..43
- Tablo 12:** “Bağırarak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....44
- Tablo 13:** “Dokunmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle..45
- Tablo 14:** “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....46
- Tablo 15:** “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....47

Tablo 16: “İyileşmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	48
Tablo 17: “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	49
Tablo 18: “Görmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	50
Tablo 19: “Seslenmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle..	51
Tablo 20: “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	52
Tablo 21: “Gelememek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle..	53
Tablo 22: “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	54
Tablo 23: “Sormak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	55
Tablo 24: “İsim + etmek” Yardımcı Fiili Yapısındaki Birleşik Fiilerin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	56
Tablo 25: “Bakmak” ” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.....	57
Tablo 26: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Birinci Cümle..	58
Tablo 27: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği İkinci Cümle....	59
Tablo 28: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Üçüncü Cümle.....	60
Tablo 29: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Dördüncü Cümle.....	61

Tablo 30: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Beşinci Cümle.....	62
Tablo 31: Basit Cümle ile Birleşik Cümlenin Farkı.....	102
Tablo 32: Temel Cümlenin Soruları.....	104
Tablo 33: Yardımcı Cümlenin Önemli Noktaları.....	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Basit ve Birleşik Cümlelerin Oluşumu.....	6
Şekil 2: Birleşik Cümlelerin Ayrımı.....	10
Şekil 3: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 1. Örnek Cümlesi.....	32
Şekil 4: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 2. Örnek Cümlesi	33
Şekil 5: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 3. Örnek Cümlesi.....	34
Şekil 6: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 4. Örnek Cümlesi	35
Şekil 7: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 5. Örnek Cümlesi	36
Şekil 8: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 6. Örnek Cümlesi	37
Şekil 9: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 7. Örnek Cümlesi.....	38
Şekil 10: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 8. Örnek Cümlesi.....	39
Şekil 11: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 9.Örnek Cümlesi.....	40
Şekil 12: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 10.Örnek Cümlesi.....	41
Şekil 13: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 11.Örnek Cümlesi	42
Şekil 14: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 12.Örnek Cümlesi.....	43
Şekil 15: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 13.Örnek Cümlesi	44
Şekil 16: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 14.Örnek Cümlesi	45
Şekil 17: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 15.Örnek Cümlesi.....	46
Şekil 18: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 16.Örnek Cümlesi	47
Şekil 19: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 17.Örnek Cümlesi.....	48
Şekil 20: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 18.Örnek Cümlesi.....	49
Şekil 21: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 19.Örnek Cümlesi	50
Şekil 22: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 20.Örnek Cümlesi	51
Şekil 23: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 21.Örnek Cümlesi	52
Şekil 24: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 22.Örnek Cümlesi.....	53
Şekil 25: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 23.Örnek Cümlesi.....	54
Şekil 26: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 24.Örnek Cümlesi.....	55
Şekil 27: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 25.Örnek Cümlesi.....	56
Şekil 28: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 26. Örnek Cümlesi	57
Şekil 29: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 27. Örnek Cümlesi	58
Şekil 30: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 28. Örnek Cümlesi	59
Şekil 31: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 29. Örnek Cümlesi	60

Şekil 32: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 30. Örnek Cümlesi 61

Tezin Başlığı: Türkiye Türkçesinde Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle	
Tezin Yazarı: Zeynep SEZER	Danışman: Prof. Dr.Alâeddin MEHMEDOĞLU
Kabul Tarihi: 28.09.2007	Sayfa Sayısı: X(ön kısım)+112(tez)
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: Yeni Türk Dili
<p>Bu tez, Türkiye Türkçesinde zengin bir kullanıma sahip olan zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerin yerini ortaya koymaya çalıştı.</p> <p>Tez dört bölümden oluşmaktadır.</p> <p>Tezimizin ilk bölümünde,Türkiye Türkçesinde birleşik cümlelerin oluşumu,birleşik cümlelerin yapılarına göre kaçaya ayrıldığını ve birleşik cümle tanımlarına yer verdik.Bilim adamlarının birleşik cümleyi nasıl tanımladıklarını ve bu tanımlardaki farklılıkları ele alarak incelenmiştir.</p> <p>Tezimizin İkinci bölümünde bilim adamlarının yapılarına göre cümleyi nasıl sınıflandırdıklarını, birleşik cümleyi kaçaya ayırdıklarına yer verdik. Bu görüşlerden yola çıkarak birleşik cümle kriterlerini ortaya çıkarmaya çalışılmıştır.</p> <p>Tezimizin üçüncü bölümünde,birleşik cümlelerin bağımlı birleşik cümle türü üzerinde durulmuştur.Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerin yerini ortaya koyulmuştur. Türkiye Türkçesindeki edebi eserlerden örnekler seçilerek zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleler gösterilmiştir.</p> <p>Tezimizin son bölümünden zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri ,bağımlı birleşik cümle göre tahlil ve cümle öğelerine göre tahlil ederek örnekler ışığında incelenmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: Birleşik cümle,bağımlı birleşik cümle, yardımcı cümle,temel cümle, zarflık.	

Title of the Thesis: Dependent compound sentence with tense supported clause in Turkey Turkish.	
Author: Zeynep SEZER	Supervisor: Prof. Dr. Alâeddin MEHMEDOĞLU
Date: 28.09.2007	Number of pages: X(pre text)+112(main body)
Department: Turkish Language and Literature Subfield: New Turkish Language	
<p>This thesis is about the place of the dependent compound sentence with tense supported clauses which has a rich usage in Turkey Turkish.</p> <p>The thesis consists of four chapters.</p> <p>In the first chapter of the thesis, it's evaluated the formation of the compound sentence in Turkey Turkish, the forms of compound sentence according to its structure and it's evaluated the descriptions of compound sentences. Also we see how the scientists identify compound sentence and the differences between that descriptions.</p> <p>In the second chapter of the thesis, it's evaluated how the scientists classify the sentence according to its structure and we see how many forms they define the compound sentence. It's tried to define the criterias of the compound sentence under the light of these ideas.</p> <p>In the third chapter of the thesis is about dependent compound sentence. It's defined the place of tense subordinate clause supported dependent compound sentence. It's showed some examples of tense subordinate clause supported dependent compound sentence with chosen literary works of Turkey Turkish.</p> <p>The last chapter is about, explanation of compound sentence with tense supported clauses according to the dependent compound sentence and it's been explained compound sentence with tense supported clauses according to the sentence's parts under the light of samples.</p>	
Anahtar kelimeler: Compound sentence, dependent compound sentence, subordinate clause, main clause, adverb.	

GİRİŞ

Türkiye Türkçesinde söz dizimi konusu çeşitli yönleri ile ele alınmıştır. Söz diziminin önemli bölümü olan birleşik cümle konusu bilim adamlarınca tartışılan bir konudur.

Birleşik cümlenin tanımı, yardımcı ve temel cümle kavramları ve bağımlı birleşik cümle, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle konuları üzerinde durmaya çalıştık. Ayrıca Türkiye Türkçesindeki eserlerden örneklere yer vererek zaman yardımcı cümlelerin varlığını gösterdik..Bunu yaptıktan sonrada zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri yapılarına ve cümle öğelerine göre tahlil ettik.

Türkiye Türkçesinde birleşik cümle adı bile farklı isimleler kullanılıyor.1.Mürekkep cümle, 2.Karmaşık cümle, 3.Bileşik cümle ,4.Birleşik cümle, 5.Birleşik tümce.

Bu şekildeki isimlendirmeler birleşik cümle problemini kazandırır.

Birleşik cümle nedir? Sorusu ile karşı karşıya geliriz.

Türkiye Türkçesinde bu soruya farklı yanıtlar verilebilir. Biz örnekler ışığında anlatmaya çalıştık:

- 1.Yağmur birden yağmaya başladı. / Öğrenciler sınıfa girdi.
- 2.Yağmur birden yağmaya başladı, öğrenciler sınıfa girdi.
- 1.Biliyorum./Sen elinden geleni yaptın.
2. Biliyorum ki, sen elinden geleni yaptın.

Birinci maddede verilen cümlelerin birer basit cümle olduğunu söylemek gerekir.İkinci maddede yer alanlar birleşik cümledir. Basit cümleler ve birleşik cümleler karşılaştırıldığında şunlar belirlenir:

- a.Basit cümlelerin yalnız bir gramer temel olduğu halde, birleşik cümlelerin iki temel grameri vardır.
- b.Basit cümleler kelimelerden ve kelime gruplarından oluşur, birleşik cümleler basit cümlelerin birleşmesinden oluşuyor
- c.Basit cümlelerin içeriğini cümle öğeleri, birleşik cümlelerin içeriğini basit cümleler

oluşturur.

İki veya daha fazla basit cümlelerin birleşmesinden oluşan cümlelere birleşik cümle denir.

Şimdi bazı terimlerin tanımlarına yer vermek istiyoruz ki, ilerde konularda karşımıza çıkacak:

Bağımlı bağlılık: “Birleşik cümlelerde biri bağımsız, o biri bağımlı olan basit cümlelerin arasındaki bağılılığa denir.”

Bağımsız bağlılık: “Bağımsız birleşik cümleleri oluşturan basit cümleler arasındaki bağılılığa denir.”

Bağımsız birleşik cümle: “Eşit hukuklu basit cümlelerin birleşmesinden oluşan birleşik cümleye denir.”

Bağımlı birleşik cümle: “İçersinde basit cümlelerden biri diğerine bağlı olan birleşik cümleye denir.”

Belirli dolaylı nesne: “Cümlede fiili geçişli olan yüklemnin belli bir kişiyi veya şeyi etkilediğini gösteren ve belirli yükleme halinde kullanılan nesneye belirli dolaylı nesne denir.”

Belirsiz dolaysız nesne: “Cümlede yüklemnin belirtilmemiş bir kişi veya şeyi etkilediğini anlatan ve belirsiz yükleme halinde kullanılan nesneye belirsiz dolaysız nesne denir.”**Belirten:** “Cümlede isimle ifade olunmuş öğeleri niteleyen, belirten, sıralayan ve çeşitli yönlerden bildiren yardımcı cümle ögesine belirten denir.”

Bitkinlik: “Yazı dilinde bitkinliği yüklemlilik ve noktalama işaretleri getirilir.Yalnız tonlamayla da oluşur.”

Cümle ögesi: “Cümlede kullanılan ve herhangi bir soruya cevap olan kelime veya kelime grubuna cümle ögesi denir.”

Dolaylı nesne: “Yükleme halinin sorularından başka,diğer sorulara cevap olan nesnelere dolaylı nesne denir.

Dolaysız nesne: “İsmin yükleme halinde olup, geçişli fiillere yöneltilir ve kimi? neyi?

ne? sorularından birine cevap olur.”

Özne: “Cümlede yüklem bildirdiği iş ve hareketi yapan kim? ne? ve bazen de nere? sorularından birine cevap olan temel öğeye özne denir.”

Nesne: “Cümlede eşya bildiren yalın ve ilgi hallerinden başka, kalan hallerde kullanılan yardımcı öğeye nesne denir.”

Temel cümle: “Bağımlı birleşik cümledeki bağımsız cümleye denir.”

Tonlama: “Duygu ve düşünceler aktarılırken, verilmek istenen anlama ve söylene sözün şekline, yapısına göre sesin alçaltılıp yükseltilmesidir.”

Yardımcı cümle: “Bağımlı birleşik cümledeki temel cümleye bağımlı olan ve onu izah eden bağımlı cümleye denir”

Yüklem: “Cümlede özneye ait hareketi, olayı,işi,yargıyı bildiren ne diyor? kimdir? nedir? nasıldır? nerededir? kaçtır? vs. sorulardan birine cevap olan temel öğeye denir.”

Yüklemlilik: “Cümleye, çekimli bir isim ya da fiil kök ve yahut gövdesi getirilmesidir”

Zarflık: “Cümlede iş veya hareketin uygulama zamanını, yerini,tarzını,sebebini, ölçüsünü ve derecesini bildiren yardımcı cümle öğesine zarflık denir.”

Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle: “Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlede zaman yardımcı cümlesi temel cümledeki fiili yüklemeye ait olup, temel cümledeki hareketin gerçekleşme zamanını bildirir ve ne vakit? Ne zaman? Sorularına cevap olur.

Çalışmanın Amacı:

Bu çalışmamızdaki amacımız, Türkiye Türkçesinde çok tartışılan konularından olan birleşik cümlelerin tanımı ve sınıflandırmasındaki farklılık ve benzerliklerini inceleyerek, Türkiye Türkçesinde kullanımı yaygın olan zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri seçkin eserlerden seçerek yerini ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken yapılarına göre ve cümle öğelerine göre zaman yardımcı cümleleri tahlil ettik.Bu çalışmadaki maksadımız Türkiye Türkçesindeki birleşik cümlelerin bir türü olan zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleyi anlatmaktır. Bilim adamları bu konuda ortak bir noktada birleşemiyorlar. Türkiye Türkçesinde ortak bir dil birliği sağlanması

gerekiyor. Bunun içinde amacımız, konuyla ilgili görüşlerden yola çıkarak doğru yolu bulmaktır.

Çalışmanın Önemi:

Dil, insanın temel dayanak noktasıdır. İnsanın olduğu her yerde dil vardır. Türk Dili geçmişi çok eskiye dayanan bir dildir. Bu eskiye dayanma Türk Dilinin sağlam temeller üzerine oturduğunu ortaya çıkarır. Dilin önemli bir bölümü söz dizimi olduğuna göre bu konu üzerinde durulmalıdır.

Türkiye Türkçesinde cümleler basitten birleşige doğru inkişaf etmiştir. Söz dizimi konusunda birleşik cümlenin tanımı, birleşik cümlenin sınıflandırması ve zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle konusunu edebi metinler üzerinden yola çıkarak Türkiye Türkçesindeki yerini ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışmayla basit ve birleşik cümlenin ayırt edilebilmesi için gereken farklılıkları gösterdik. Türkiye Türkçesinde bu konuda yeterli çalışma yapılmadığını ve ortak bir noktada birleşemediklerini gösterdik. Dilimizin sağlam temellerde oturduğunu ancak bilim adamları bu konuda bir metot belirlememişlerdir.

Bu çalışma söz dizimi açısından birleşik cümlenin ortak bir çatıda birleştirilmesi gerektiği ve zaman yardımcı cümlenin Türkiye Türkçesindeki yerini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışmada takı öbekleri ve fiili birleşmeler (sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil öbekleri...) ile birleşik cümle oluşturulamayacağını gösterilmiştir. Bağımlı birleşik cümle kavramıyla ve zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri incelemesi açısından önemlidir.

Çalışmanın Metodolojisi:

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde, Türkiye Türkçesinde birleşik cümlenin tanımına, cümlenin yapılarına göre nasıl sınıflandırıldığına yer verdik. Ayrıca cümlenin yapılarına göre kaç ayrılığına, basit cümle ve birleşik cümle tanımlarına, aralarındaki farklara, birleşik cümlenin bağımlı ve bağımsız olarak ayrıldığına örnek cümlelerle açıklık getirdik. Birleşik cümle ile basit cümle ayırımına ve birleşik cümlenin nasıl oluştuğuna yer verdik.

Çalışmanın ikinci bölümünde, bilim adamlarının cümleyi nasıl sınıflandırdıklarını ve

birleşik cümleyi hangi kriter içerisinde değerlendirdiklerini verdik. Bilim adamlarının fikirlerinden yola çıkarak, bu konuda bir birlik olmadığını anlatmaya çalıştık. Bunları ortaya koyarken dilbilgisi kitaplarında anlatılanların nasıl olması gerektiğini ele aldık. Türkiye Türkçesinde fiilimsilerin ve takı öbeklerinin birleşik cümle oluşturup oluşturmayacağı ve bu yapıdaki cümlelerin nasıl birleşik cümle olmadığını eleştirerek inceledik.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, birleşik cümlenin bir bölümü olan bağımlı birleşik cümlenin üzerinde durduk. Bağımlı birleşik cümlenin türü olan zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlenin nasıl oluştuğunu göstermeye çalıştık. Sonrada dilimizdeki edebi örneklerden seçerek zaman yardımcı cümleyi dilimizdeki yerini vermeye çalıştık. Bunu yaparken de teorik bilgilerle sınırlı kalmasın diye, somut örnekler seçerek aydınlatmaya çalıştık.

Çalışmamızın son bölümünde ise, Türkiye Türkçesinde kullanımı yaygın olan zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerden örnekler seçip bu örnekleri tahlil ettik. Hem bağımlı birleşik cümleye göre tahlil hem de cümle öğelerine göre tahlil ettik. Bunu yaparken de temel ve yardımcı cümleyi göz önünde bulundurduk. Tablo ve şekillere sık yer vermeye çalıştık ki, bağımlı birleşik cümle daha iyi anlaşılması sağlanmasını istedik. Birleşik cümle meselesi çok geniş bir konudur. Biz sadece zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle üzerinde durduk. Diğer birleşik cümleleri tanım ve örneklerle ana hatları ile verdik.

BÖLÜM 1: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YAPILARINA GÖRE BİRLEŞİK CÜMLE

1.1. Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümlenin Oluşumu

Birleşik Cümle Nasıl Oluşuyor?

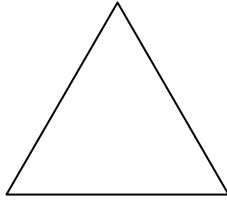
Birleşik cümlenin oluşumu üzerine Türkiye Türkçesinde değişik fikirler vardır. Birleşik cümlelerin sınırı basit cümlelerle karıştırılmıştır. Bazen de isim-fiil, zarf-fiil ve sıfat-fiil öbekleri kullanılan basit cümleleri birleşik cümle gibi sunulmaktadır. Halbuki, basit cümle ile birleşik cümle arasında farklar vardır. Bu fark yapı farkıdır.

Örnek; Zil çaldı, ama ders başladı.

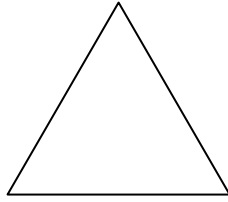
Yıldızlar çıktı, akşam oldu.

Bu gibi cümlelerde Türkiye Türkçesinde sıralı veya bağımlı cümle gibi kabul olur. Ama yapısı belirlenmiyor.

Ayrılıkta, Zil çaldı. Ders başladı. Bu cümleler ayrı ayrı düşünüldüğünde basit cümledir. Bu cümleler basit cümle olduğundan;

Zil çaldı.

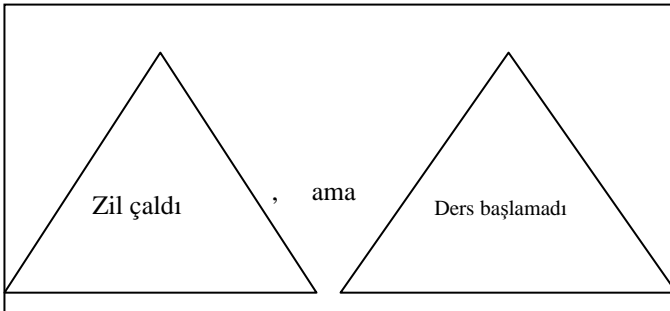

Ders başlamadı.

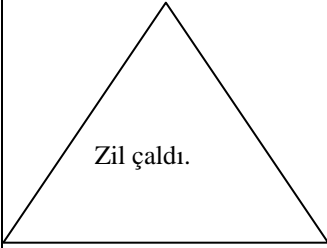
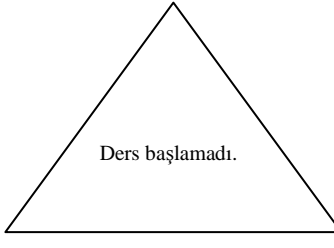
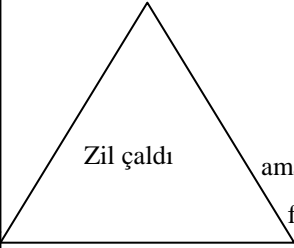
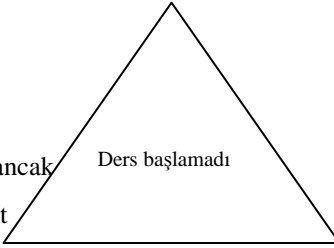
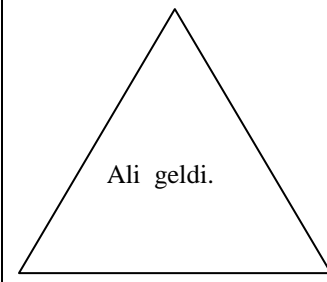
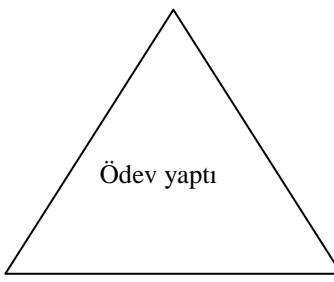
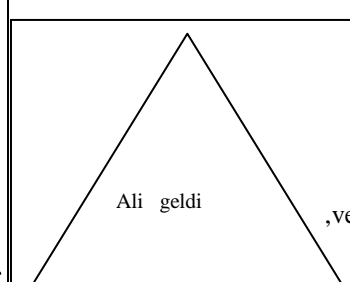
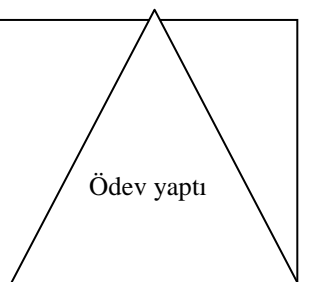
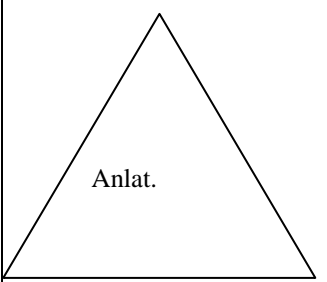
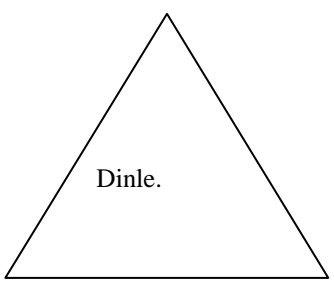
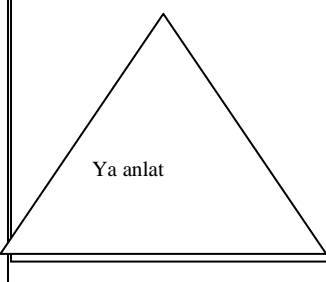

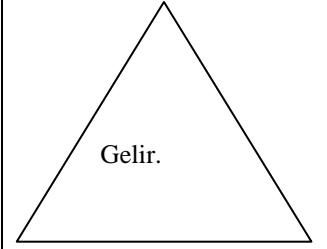
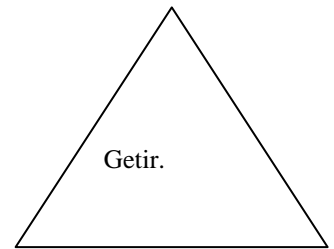

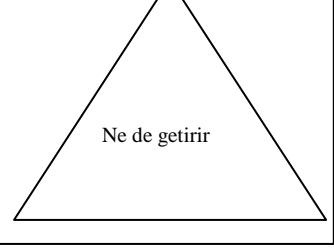
Zil çaldı, ama ders başladı.

Bu basit cümleler, ama bağımsızlık bağlacı ile bir tonlamaya sahip olur. Birleşik cümle şu şekilde gösterilir.

Şekil 1: Basit ve Birleşik Cümlenin Oluşumu

Birleşik cümleyi oluşturan basit cümlelerin ayrı ayrı tonlamaları vardır. Ancak bağımsız birleşik cümleyi oluşturdukları zaman her ikisi birlikte bir tonlama oluştururlar.

BASİT CÜMLE	BAĞIMSIZ BİRLEŞİK CÜMLE
 	 ama ancak fakat
 	 ,ve
 	
 	

Şimdi yukarıdaki şemayı inceleyelim. İncelediğimiz şemada görürüz ki, basit cümle ile birleşik cümle oluşumu farklıdır. Bu tablo bağımsız birleşik cümlenin oluşumunda noktalama ve bağlaçların önemini gösteriyor.

Zikri Turan, "Cümlenin yapısı ile ilişkilendirilen 'Basit' ve 'Birleşik' Kavramları Üzerine" adlı makalesinde birleşik cümlelerin oluşmasında ve, ama, lakin bağımsızlık, ki, çünkü bağımlılık bağlaçlarının hiçbir öneminin olmadığını söylüyor:

"Ahmet gelir, çantasını bırakır, gider.
Ahmet gelir, çantasını bırakır ve gider.
Ahmet gelir. Çantasını bırakır. Gider.
Ahmet gelir ama çantasını bırakır ve gider.
Ahmet gelir çünkü çantasını bırakır ve gider.
Ahmet gelir. Çünkü çantasını bırakır ve gider.
Ahmet gelir lakin çantasını bırakır ve gider."

Zikri Turan, bu cümleler dayanarak şunları söyler:

"Şimdi bu cümlelerde yapı bakımından ne fark vardır? Kullanılan virgül, nokta ve bağlaçlar, yapı ve fonksiyon bakımından temelde hiçbir fark taşımamaktadır" (Turan, 1999:307).

Bu konuda A. Mehmedoğlu'nun Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümle Üzerine adlı kitabındaki görüşlere dayandık. A. Mehmedoğlu, bu kitabında bu konuyu şu örneklerle izah eder:

"Bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır ki, birleşik cümleler hiç de basit cümlelerin mekanik birleşmesinden ibaret değildir. Birleşik cümleleri oluşturan basit cümleler birbirine bağlaç, edat, bağlaç grubu, bağlaç kelimeler ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmakla birlikte, birleşik cümleleri oluşturan basit cümleler arasında çeşitli anlam ilişkileri olur. Örn:

1. Sınıf kapısı açıldı ve içeri bir müfettiş dahil oldu.
2. Ben çok çalıştım, ancak (ama, lakin, fakat) birinciliği Mehmet kazandı.
3. Yağmur yağdı, yer yaş oldu.

Birinci birleşik cümle Sınıf kapısı açıldı. İçeri bir müfettiş dahil oldu basit cümlelerinden

oluşmuştur.Basit cümleler gibi kullanıldıkta her birinin ayrı ayrı bitiş tonlaması vardır.Lakin ve birleştirme bağlacı ile birbirine bağlanıp,aynı zamanda icra olunan olayları ifade eden birleşik cümle oluşturdukta birleşik cümlenin umumi tonlamasına bağımlı olur.

İkinci birleşik cümle Ben çok çalıştım.Birinciliği Mehmet kazandı basit cümlelerinden oluşmuştur.Basit cümleler gibi her biri ayrı ayrı bitiş tonlamasına sahiptir.Ancak karşıtlık bildiren ancak(ama,lakin,fakat) bağlacı ile birbirine bağlanıp,zıttıyat alakalı birleşik cümle oluşturdukta birleşik cümlenin umumi tonlamasına bağımlı olur.

Üçüncü birleşik cümle ise Yağmur yağdı.Yer yaş oldu basit cümlelerinden oluşmuştur.Basit cümleler gibi her birinin ayrı ayrı bitiş tonlaması vardır.Bu türde birleşik cümleyi oluşturan basit cümleler arasında sebep-sonuç alakası mevcuttur.Birinci basit cümlede yağmurun yağması yerin yaş olmasına sebep olduğu gibi,yerin yaş olması olayı yağmurun yağması neticesinde baş vermiştir.Bu türde basit cümleler virgülle birbirine bağlanıp,sebep-netice alakalı birleşik cümle oluşturdukta birleşik cümlenin umumi tonlamasına bağımlı olur”(Mehmedoğlu,2005:4).

Zikri Turan, daha sonra devam edip şöyle yazıyor:

“Esasen ,cümle başı edatı dediğimiz ‘çünkü,ama,lakin...’kelimelerinin iki cümlenin arasına getirilişi de,hem nokta konduktan sonra hem de konulmadan kullanılabilirlerine göre, yapı bakımından,gene bir fark göstermezler.Sınıflandırmalarda, ayrı bir ölçü ile değerlendirildiğini gördüğümüz ki bağlacı/edatı da aynı kategoridendir:

Çocuğu almaya gidecektim ki misafirler geldi.

Çocuğu almaya gidecektim,misafirler geldi.

Çocuğu almaya gidecektim.Misafirler geldi”(Turan,1999:307).

Bize göre bu cümledeki lakin,ama,çünkü.. edat değildir.Bunlar bağlaçtır.Bağlaçlarla birlikte bitiş tonlamasının da cümlenin sınıflandırılmasında önemli bir yere sahiptir.Bağlaçların bağımsız ve bağımlı birleşik cümlelerin oluşmasına sebep olurlar.

İlk cümle, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.Yardımcı cümle(Çocuğu almaya gidecektim) temel cümleye(misafirler geldi) ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.Yardımcı cümle,temel cümlelerin ne zaman? Sorusuna cevap olmakla temel cümledeki hareketin olma zamanını bildirir.

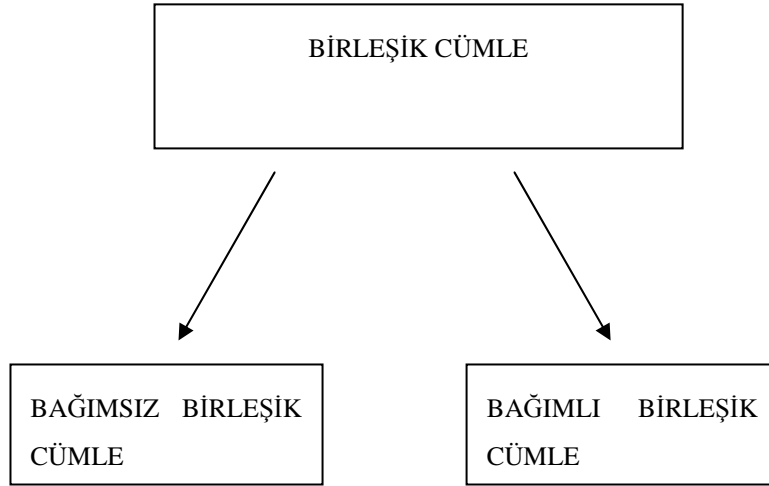
Çocuğu almaya gidecekken misafirler geldi. Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan taraf basit cümlelerin zarf-fiil ifade olunan birleşik zaman zarflığı olur.

İkinci cümle,bağlaçsız zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.Yardımcı cümle(Çocuğu almaya gidecektim) temel cümleye(misafirler geldi) bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Üçüncü cümle ise,ayrı ayrı bitiş tonlamasına sahip iki basit cümledir.

Şimdi de birleşik cümle çeşitlerine göz atalım.

Şekil 2: Birleşik Cümlelerin Ayrımı

1.2. Türkiye Türkçesinde Bağımsız Birleşik Cümle

Eşit hukuklu basit cümlelerin birleşmesinden oluşan ve bir tonlamayla söylenen birleşik cümleye bağımsız birleşik cümle denir.

İçeri girdi ve yerine geçti.

İyi oynadık ama kazanamadık.

Yağmur bardaktan boşalırcasına yağıyor, rüzgar hafif hafif esiyordu.

Bağımsız birleşik cümleleri oluşturan basit cümleler birbirine iki şekilde birbirine

bağlanır.

- 1.Bağlaçlı bağımsız birleşik cümle
- 2.Bağlaçsız bağımsız birleşik cümle

A.Bağlaçlı Bağımsız Birleşik Cümle

a)Ve birleştirme bağlacıyla bağlananlar.Örnek:

Ali okuldan geldi ve ödevlerini bitirdi.

Öğretmenini iyi dinledi ve sınıfta birinci oldu.

b)Ama,ancak,lakin,fakat karşılık zıttıyât bildiren bağlaçlarla bağlananlar.Örnek:

Kenan İstanbul'a gitti lakin aklı memleketinde kaldı.

Okulu bitirmişti fakat iş bulamamıştı.

c) Ya, ya(da), gah, gah(da), da, de bölüştürme bildiren bağlaçlarla bağlananlar.Örnek:

Ya söylediklerimi dinle ya da yazdıklarımı oku.

Kalfa da alınır, çırak da alınır.

ç)Hatta, hem,hem (de) iştirak bildiren bağlaçlarla bağlananlar.Örnek:

Hem ağlarım, hem Giderim.

Eve zamanında gelmişti hatta arkadaşını da getirmişti.

d)Ne, ne de olumsuzluk bildiren bağlaçlarla bağlananlar.Örnek:

Ne işitiyor ne de konuşabiliyordu.

Burayı ne gezeceksin ne de anlatacağım.

B.Bağlaçsız Bağımsız Birleşik Cümle

1.Zaman alakalı bağımsız birleşik cümlelerde eşit hukuklu cümleler arasında aynı zamanda baş veren olaylar anlatılır.Örnek:

Sınıftaki öğrencilerden biri ödevini yapıyor,biri resim çiziyor,biri de camdan bakıyordu.

2.Peş peşe alakalı bağımsız birleşik cümlelerde eşit hukuklu cümleler arasında peş peşe baş veren olaylar bildiriliyor.Örnek:

Çayını suyunu koydu,bardakları tepsiye dizdi.

3.Açıklayıcı alakalı bağımsız birleşik cümlelerde eşit hukuklu cümleler arasında açıklama bildiriyor.Örnek:

Kimi su getirir,kimi gübre taşıyor –herkes tarlada çalışıyordu.

4.Karşılaştırma alakalı bağımsız birleşik cümlelerde eşit hukuklu cümleler arasında baş veren olaylar karşılaştırılıyor.Örnek:

Ben ağladım ,o, üzüldü.

5.Sebep-netice alakalı bağımsız birleşik cümlelerde eşit hukuklu cümleler arasında hareketin sebep ve neticesini bildiriyor.Örnek:

Işıklar söndü, içimi korku sardı.

Türkiye Türkçesinde bazı bilim adamları bağlaçlarla ve alakalarla kurulmuş bağımsız birleşik cümleleri bağlı ve sıralı cümle olarak sunmaktadırlar.Dilciler bağımsız birleşik cümleleri sıralı cümle olarak sunmaktadırlar.Türkiye Türkçesinde bu konu ile ilgili bazı bilim adamlarının görüş ve örneklerine yer vereceğiz.Daha sonra bu konuda önerilerimizi sunacağız:

Haydar Ediskun; biçimlerine göre cümleleri, sıra cümleler, bağlı cümleler altında inceler. Haydar Ediskun, sıra cümleleri özneleri aynı olan ve özneleri ayrı olan cümleler olarak ikiye ayırır. Haydar Ediskun, özneleri ayrı olan cümlelere şu örneği verir.

“Şemsiyeler açılıyor, yakalar kalkıyor,adımlar sıklaşıyordu”(Ediskun, 2003:386).

Bize göre, bu cümle basit cümlelerin birleşiminden oluşmuş birleşik cümledir.Basit cümleler ayrı olarak ele alındığında ayrı ayrı tonlamaya sahip olur.Birleşik cümle oluşturduklarında bir tonlamaya sahip olur.Cümlelerimiz eşit hukukludur.bu örnekteki,cümleler bağımsızlık tonlamasıyla bir araya gelmiş ve bağlaçsız bağımsız birleşik cümleyi oluşturmuştur.

“Bize bol bol ziya kucakla getir,çünkü düşmek,etrafı görmemektir”(Ediskun,2003:386).

Haydar Ediskun bu örneği bağlı cümle içerisinde gösterir.Oysaki bu cümle sebep yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.Yardımcı cümle temel cümleye çünkü ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.temel cümle önce,yardımcı cümle sonra kullanılmıştır.Yardımcı cümle (düşmek etrafı görmemektir),temel cümlelerin (bize bol

bol ziya kucakla getir) ne için? sorusuna cevap vermekle birlikte temel cümledeki hareketin sebebini açıklıyor. Birleşik cümle basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlelerin sıfat-fiil öbeği için takısıyla ifade edilen (düşmek etrafı görmemek olduğu için bize bol bol ziya kucakla getir) birleşik sebep zarflığı oluyor.

Tahsin Banguoğlu; birleşik cümleleri anlam ve şekil açısından ayırır. Örnekler verir:

“Tabancasını çekiyor ve ona ateş ediyor” (Banguoğlu, 1990:547).

Tahsin Banguoğlu bu cümleyi, yan yana birleşik cümle olarak gösterir. Bize göre bu cümle, bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir. Birleştirme bildiren ve bağlacı artı cümlelerin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

“Kedi iki yavru doğurdu, fakat yaşamadılar” (Banguoğlu, 1990:548).

Tahsin Banguoğlu bu cümleyi, tümlenme birleşik cümle olarak örnek verir. Bize göre bu cümle, bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir. Karşıtlık-zıtlık bildiren fakat bağlacı ve cümlelerin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

“Turgut bana bakıyor, gülüyordu” (Banguoğlu, 1990:555).

Tahsin Banguoğlu, bu cümleyi bağlam cümlesi olarak örnek verir. Oysaki bu cümle, bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir.

Kaya Bilgegil; yapılarına göre cümleleri girişik, şartlı, bağlı, sıralı ve karmaşık cümleler olarak ayırır. Sıralı ve bağlı cümlelere aşağıdaki örnekleri verir.

“Ben kapıdan girer girmez, obaya yeniden kömür atıldı, paltom alındı, kahvem pişirildi” (Bilgegil, 1984:89).

Kaya Bilgegil, bu cümleyi sıralı cümle örneği olarak verir. Bize göre bu cümle, bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir.

“Okula geliyorsunuz, lakin dersi dinlemiyorsunuz” (Bilgegil, 1984:90).

“Gah şiir okuruz, gah sohbet ederiz” (Bilgegil, 1984:93).

Kaya Bilgegil bu iki cümleyi bağlı cümle örneği olarak verir. Bize göre ilk cümle, bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir. Karşıtlık-zıtlık bildiren lakin bağlacı ve cümlelerin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

İkinci cümle bize göre, bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir. Bölüştürme bildiren gah bağlacı ve cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

Tuncer Gülensoy, sıralı cümleleri bağımlı ve bağımsız sıralı cümle olarak ayırır.

“Sorular zor değildi ama cevapları yine de yetiştiremedik”(Gülensoy,2000:439).

Tuncer Gülensoy bu cümleyi bağımlı sıralı cümle olarak verir. Bize göre bu cümle, bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir. Karşıtlık-zıtlık bildiren ama bağlacı ve cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

“Babası odasından çıkmaz, annesi ortalıkta görünmez anneannesi durmadan örgü örerti” (Gülensoy,2000:439).

Tuncer Gülensoy, bu cümleyi bağımsız sıralı cümle olarak verir. Bize göre bu cümle bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir.

Hamza Zülfikar, sıralı cümleleri yapılarına göre cümleler içerisinde ele alır. Sıralı cümlelere örnekler verir.

“Ben de halime kadın ile kocasını çağırttım, orada yatırdım, şimdi o, orada öylece duruyor” (Zülfikar,1995:144).

“Zavallı kuş para etmiyor, fakat onun kıymetini bir de çocuğa sorun” (Zülfikar,1995:145).

Hamza Zülfikar bu iki cümleyi sıralı cümle olarak gösterir. Bize göre ilk cümle, bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir. İkinci cümlede bize göre, bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir. Karşıtlık-zıtlık bildiren fakat bağlacı ve cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

Süer Eker, yapılarına göre cümleleri basit cümle, birleşik, bağlı ve sıralı cümle olarak ayırır. Sıralı cümleleri bağımsız ve bağımlı sıralı tümce olarak ikiye ayırır.

“Kapıda duran nöbetçi bile benden korkmaz, isterseniz kendine sorunuz.”

Süer Eker bu cümleyi, bağımsız sıralı tümceye örnek verir. Bize göre bu cümle, bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir.

“Reisicumhur olabilirsiniz,fakat hiçbir zaman sanatkar olamazsınız.”

Süer Eker bu cümleyi bağımlı sıralı cümle örneği olarak verir.Bize göre bu cümle bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.Karşıtlık-zıtlık bildiren fakat bağlacı ve cümlenin umumi tonlamasına bağımlı bağımsız birleşik cümledir.

“Kuvvet birdir ve o, milletindir.”

Süer Eker, bu cümleyi bağımlı tümce olarak örnek verir.Bize göre bu cümle,bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.Birleştirmeme bildiren ve bağlacı artı cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

Rasim Şimşek, yapılarına göre cümleleri yalın tümce, birleşik tümce,sıralı tümce, ilgi tümce, kesik tümce,aratümce olarak ayırır.Sıralı tümceleri,bağımsız sıralı tümce,bağımlı sıralı tümce olarak ayırır.Örnekler verir.

“Bahçeler bozuldu,yuvalar dağıldı,yollar silindi,cihan viran oldu”(Şimşek,1987:294).

“Sandalyeden kalktı,yürüdü,bir iki adım attı,odanın ortasına geldi”(Şimşek,1987:295).

Rasim Şimşek bu cümleleri bağımsız sıralı tümce örneği olarak gösterir.Bize göre bu cümleler,bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir.

“Orhan koltuğa iyice yaslandı ve başını duvara dayadı”(Şimşek,1987:295).

“Ya gel bana,ya oraya beni çek”(Şimşek,1987:298).

“Zekasız kuvvet yıkabilir,fakat yapamaz”(Şimşek,1987:298).

Rasim Şimşek bu cümleleri bağımlı sıralı tümce örneği olarak verir.bize göre,ilk cümle bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.Birleştirme bildiren ve bağlacı artı cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

İkinci cümle ise,bölüştürme bildiren ya, ya (da)bağlacı ve cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

Üçüncü cümle bize göre, karşıtlık-zıtlık bildiren fakat bağlacı ve cümlenin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

Mehmet Hengirmen, sıralı cümleleri,bağımlı ve bağımsız birleşik cümle olarak ayırır.Bu cümle türlerine şu örnekler verir.

“Süleyman hem işte çalışıyor,hem de okula gidiyor”(Hengirmen,1998:368).

Mehmet Hengirmen, bu cümleyi bağımlı sıralı cümle olarak ele alır.Bize göre bu cümle;bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.İştirak bildiren hem,hem(de) bağlacı ve cümlelerin umumi tonlamasına bağımlı kurulmuş bağlaçlı bağımsız birleşik cümledir.

“Bahar gelmiş,ağaçlar çiçek açmış, kuşlar yuvalarından çıkmış, dereler dolup taşmıştı”(Hengirmen,1998:368).

Mehmet Hengirmen bu cümleyi, bağımsız sıralı cümle olarak verir.Bize göre bu cümle, bağlaçsız bağımsız birleşik cümledir.

Şimdide bağımlı birleşik cümleler üzerinde duralım.

1.3.Türkiye Türkçesinde Bağımlı Birleşik Cümle

Bağımsız birleşik cümlelerden farklı olarak, bağımlı birleşik cümleleri oluşturan basit cümlelerden biri bağımsız, diğeri ona bağımlıdır.

İçerisinde basit cümlelerden biri diğere bağı olan birleşik cümleye bağımlı birleşik cümle denir.

Örnek:

Bütün dünya bilmelidir ki, artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur.

Buna göre de bu cümlelerin birinci tarafı ‘Temel Cümle’, ikinci tarafı ise ‘Yardımcı Cümle’ diye adlandırılır. Bağımlı Birleşik cümledeki bağımsız cümleye temel cümle denir. Temel cümleden bağımlı olan ve onu izah eden bağımlı cümleye yardımcı cümle denir.

Yardımcı cümleler cümle öğelerinin söz dizimsel eş anlamlısıdır. Yardımcı cümlelerin temel cümle öğeleri olduğunda onlar doğru olarak cümle öğelerinin adı ile adlandırılır. Türk dilinde cümle öğelerine uygun olarak cümle türleri vardır.

Bağımlı Birleşik Cümle Türleri:

- I. Özne – nesne yardımcı cümlesi
- II. Yüklem – yüklem yardımcı cümlesi
- III. Nesne – nesne yardımcı cümlesi
- IV. Belirten – belirten yardımcı cümlesi
- V. Zarflık – zarflık yardımcı cümlesi

- 1.Tarz zarflığı – tarz yardımcı cümlesi
  - 2.Zaman zarflığı – zaman yardımcı cümlesi
  - 3.Yer zarflığı – yer yardımcı cümlesi
  - 4.Sebep zarflığı – sebep yardımcı cümlesi
  - 5.Maksat zarflığı – maksat yardımcı cümlesi
  - 6.Sayı zarflığı – sayı yardımcı cümlesi
  - 7.Netice Zarflığı – netice yardımcı cümlesi
  - 8.Derece zarflığı – derece yardımcı cümlesi
  - 9.Şart zarflığı – şart yardımcı cümlesi
  - 10.Karşılaştırma zarflığı – karşılaştırma yardımcı cümlesi
- VI.Koşullu yardımcı cümle (MEHMEDOĞLU,2001:118).

Türkiye Türkçesinde birleşik cümle konusunda görüş birliğine varılamamasından dolayı ortaya birbirine benzer veya farklı birleşik cümle tarif ve sınıflandırmaları ortaya çıkmıştır

“Birleşik cümle, bir ana cümle ve cümlenin anlamını tamamlayan bir veya daha fazla yardımcı cümle ile kurulur”(Karahan, 1999: 61).

“Birleşik cümle bir asıl cümle ile onun manasını tamamlayan bir veya daha fazla yardımcı cümleden teşekkül eder”(Ergin, 1977:389).

“Birleşik cümle, içinde bir tek temel yargıyla yeteri kadar yan yargı bulunan bir cümledir.”(Ediskun, 1988:381)

“Birden ziyade yüklemi bulunan cümlelere ‘birleşik’ cümle diyoruz”(Bilgegil,1984:73).

“Bir ana cümle ile onun anlamını tamamlayan bir veya birkaç yardımcı cümleden oluşan cümle” (Topaloğlu, 1989: 42).

“Birleşik cümle: Bu tür cümlelerde ise, birden çok yargı vardır. Yargılardan biri esas cümlenin yargısıdır. Ötekiler ise, bu esas cümleyi çeşitli yönlerden tamamlar ve açıklığa kavuştururlar. Yan yargılar esas yargının anlam yönünden tamamlayıcılarıdır”(Zülfikar, 1995: 42).

“Tümleyen ve tümlenen önermelerden kurulmuş söz dizimine Birleşik Tümce

denir”(Gencan, 1966: 87).

“Birleşik cümle, içinde esas yargının bulunduğu bir temel cümle ile, temel cümleyi anlam ve görev bakımından tamamlayan, fiili çekimli olan ve değişik yapı özelliklerine sahip bulunan bir veya daha fazla yan cümleden oluşmuş cümle türü”(Korkmaz, 1992: 26).

“Birleşik cümle: Bir ana cümle ile bu cümlelerin anlamını tamamlayan yardımcı cümle veya cümlelerin oluşturduğu cümlelerdir”(Özkan, 2001:588).

“Birleşik cümle bir asıl bir de yardımcı cümle olmak üzere en az iki cümleden meydana gelen bir cümle şeklidir”(Karaörs, 1993: 48).

“ Birbirine işlevce bağlı iki ya da daha çok yargıyı yapısal bütünlük içinde anlatan tümceye birleşik tümce denir”(Şimşek,1987:250).

“İçinde birden çok çekimli eylem ve birden çok yargı bulunan cümlelere birleşik cümle denir”(Hengirmen,1998:354).

“Anlam ve şekil ilişkileri olan birden fazla yargının bir araya gelmesiyle kurulmuş cümleye birleşik cümle (phrase composee)adını veriyoruz”(Banguoğlu,2004:546).

“Birleşik cümle,bir temel cümle ile onun anlamını tamamlayan en az bir yan cümleden oluşan cümlelerdir”(Keskin,2003:224).

Bilim adamlarının yaptığı tanımlardan yola çıkarak genelde aynı noktalarda birleştiklerini görürüz.Ancak birleşik cümle tanımları bize tek bir türünü sunar.Birleşik cümlelerin diğeri türü olan bağımsız birleşik cümleyi ayrı bir yapıymış gibi ele alırlar.Bilim adamları bağımsız birleşik cümleleri, bağlı,sıralı cümle türleri olarak ayrı başlık altında incelerler.Bilim adamlarının birleşik cümle tariflerinde birleşik cümlelerin diğeri türü olan bağımsız birleşik cümleyi sınırları dışında tutması tariflerdeki ve sınıflamada farklılıkların ve eksikliklerin doğmasına sebep olmuştur.Halbuki,birleşik cümle bir temel cümle onu anlamını tamamlayan yan cümleden oluşmamaktadır. “Birleşik cümle iki veya daha fazla basit cümlelerden oluşan cümledir”(Mehmedoğlu:2001:107).

Birleşik cümle bağımlı ve bağımsız olarak ayrıldığını belirtmek isteriz. Birleşik cümle tariflerindeki eksikliğin sınıflamaya yansıdığını söylemeliyiz.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİRLEŞİK CÜMLENİN SINIFLANDIRILMASI

2.1.MEHMET HENGİRMEN' in 'Türkçe Dilbilgisi'nde

Mehmet Hengirmen, yapısına göre cümleleri dört grupta toplar:

- 1.Yalın cümle
- 2.Birleşik cümle
- 3.Sıralı cümle
  - a.Bağımlı sıralı cümle
  - b.Bağımsız sıralı cümle
- 4.Girişik cümle.

2.2.LEYLA KARAHAN' ın 'Türkçede Söz Dizimi-Cümle Tahlilleri'nde

Leyla Karahan, cümleleri yapılarına göre dörde ayırır. Birleşik cümleleride kendi içinde şartlı birleşik cümle ve iç içe birleşik cümle olarak ayırır.

- 1.Basit cümle
- 2.Birleşik cümle
  - a.Şartlı birleşik cümle
  - b.İç içe birleşik cümle
- 3.Bağlı cümle
- 4.Sıralı cümle.(Karahan,1999:64)

Karahan,bağımlı birleşik cümlelerde ki bağımlılık bağlacı ile kurulanları ki'li bağlı cümle olarak adlandırır.

Leyla Karahan, 2004 yılında basılan "Türkçede Söz Dizimi"adlı kitabında cümleleri yüklem türüne göre(fiil cümleleri,isim cümleleri),yüklem yerine göre(kurallı cümleler,devrik cümleler) ayıldıktan sonra,tekrar cümlelerin bağlanma şekilleri ve cümlelerin anlam özellikleri (olumlu ve olumsuz cümleler, soru cümleleri)başlığı altında cümle örnekleri vererek açıklar.

Yapılarına göre cümleleri sınıflamaz.Birden fazla cümle ile teşkil edilen dil birliklerini cümlelerin bağlanma şekilleri adı altında verir ve şunları söyler:

“Duygular,düşünceler,olaylar ve durumlar,cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır.Cümle,dilin en küçük anlatım birimidir.Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada tek bir cümlenin yeterli olmadığı durumlarda,cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur.Bu birlikler,çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla,ortak cümle öğeleriyle,ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirine bağlanmalarından oluşurlar”(Karahan,2004:85).

Leyla Karahan, daha sonra şöyle tarif eder:

1.Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler:”Ki” bağlama edatıyla bağlanan cümleler,”Ve” bağlama edatıyla bağlanan cümleler,Diğer bazı bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler.

2.Ortak Cümle Öğeleriyle Bağlanan Cümleler

3.Ortak Kip/Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler

4.Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler

Bizim inceleme konumuz olan zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle Leyla Karahan, “Ki” bağlama edatı ile bağlanan cümleler başlığı altında inceler.

2.3.ZEYNEP KORMAZ’ ın ‘Gramer Terimleri Sözlüğü’nde

Zeynep Korkmaz, birleşik cümleyi dört yere böler:

1.Sıralı birleşik cümle

2.Ki’li birleşik cümle

3.Şart cümlesi

4.İlgileme cümlesi

2.4.MUHARREM ERGİN’in ‘Türk Dil Bilgisi’nde

Muharrem Ergin, yapılarına göre cümleleri ikiye ayırır:

A.BASİT CÜMLE

B.BİRLEŞİK CÜMLE

1.Şartlı birleşik cümle

2.Ki’li birleşik cümle

3.İç içe birleşik cümle

Muharrem Ergin, birleşik cümleyi sınıflandırırken bizim bağımlı birleşik cümle

dediğimiz grubu sınıflandırmıştır.Ancak alakalarla ve bağlaçlarla kurulan bağımsız birleşik cümle türünü birleşik cümle sınıflandırması dışında tutmuştur.

2.5.HAYDAR EDİSKUN'un 'Türk Dilbilgisi Ses Bilgisi-Biçim Bilgisi-Cümle Bilgisi'nde

Haydar Ediskun, yapılarına göre cümleleri ikiye ayırır.Birleşik cümleleri tekrar kendi içinde ikiye ayırır.

- 1.Basit cümle
- 2.Birleşik cümle
  - a.Girişik cümle
  - b.Şart bileşik cümle

2.6.M.KAYA BİLGEGİL'in 'Türkçe Dilbilgisi'nde

M. Kaya Bilgegil, birleşik cümleleri beşe ayırır:

- 1.Girişik cümle
- 2.Şartlı cümle
- 3.Bağlı cümle
- 4.Sıralı cümle
- 5.Karmaşık cümle

Girişik birleşik cümle kısmında fiilimsilerle oluşan kısmına yan cümlecik der ve bu cümleleri birleşik cümle olarak kabul eder.Bizim şa tonlamasıyla kurulan şart yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri şartlı birleşik cümle içersine almıştır.

Bağlı cümleleri kendi içersinde dokuz başlık altında inceler:

- 1.Bağlama(atıf) cümleleri
- 2.Terditli cümleler
- 3.Bölünme cümleleri
- 4.Karşıtlık cümleleri
- 5.Sebept((ta'lil) cümleleri
- 6.Temsil veya teşbih cümleleri
- 7.Açıklama(tefsir)cümleleri

8.Bölünme cümleleri

9.Kıyaslama cümleleri

M. Kaya Bilgegil, ki bağlacıyla kurulan ve ara cümleyi ayrı bir başlık altında incelemiştir. Oysaki, “ki” ile kurulan cümleleri birleşik cümle içerisinde göstermek gerekiyor.

2.7.H.İBRAHİM DELİCE'nin 'Türkçe Sözdizimi'nde

H. İbrahim Delice,cümleyi çeşitli yönlerden ayırır.Cümleyi yapılarına göre ikiye ayırır:

1.Basit Cümle

2.Birleşik Cümle

a.Girişik-Birleşik Cümle

1.Yan Cümlesi İsim-Fiil Öbeğinden Oluşan

2.Yan Cümlesi Sıfat-Fiil Öbeğinden Oluşan

3.Yan Cümlesi Zarf-Fiil Öbeğinden Oluşan

4.Yan Cümlesi Şart Öbeğinden Oluşan

b.İç içe Birleşik Cümle

c.'Ki'li Birleşik Cümle,

d.Karmaşık Birleşik Cümle

2.8.SÜER EKER 'Çağdaş Türk Dili'nde

Cümleleri yapılarına, yüklem türüne, yüklem yerine, anlamına göre sınıflama yapar.

Bunları kendi içinde şöyle sınıflandırır:

1.Yapısına göre

a.Basit tümce

b.Birleşik tümce

c.Sıralı ve bağlı tümce

2.Yüklem türüne göre

a.Eylem tümcesi

b.İsim tümcesi

3.Yüklem yerine göre

- a.Kurallı tümce
- b.Devrik tümce
- c.Kesik tümce

4.Anlamına göre

- a.Olumlu tümce
- b.Olumsuz tümce
- c.Soru tümcesi
- ç.Emir tümcesi
- d.Ünlem tümcesi

2.9.TUFAN DEMİR'in 'Türkçe Dilbilgisi'nde

Kitabında cümleleri anlamlarına, yüklemelerine, yapılarına ve kuruluşlarına göre dört grupta inceler. Bizim birleşik cümlelerimizi birleşik cümle başlığında, sıralı cümle ve girişik cümle başlığı altında inceler. Tufan Demir, bu ayrımı yapısına göre inceler. Cümleleri yapısına göre altı grupta inceler:

1.Basit cümle

2.Birleşik cümle

Yan cümlelerine göre birleşik cümle türleri

- a.Bağlaçlı yancümlesi olan şirleşik cümle
- b.Sorulu yancümlesi olan birleşik cümle
- c.İlgeçli yancümlesi olan birleşik cümle
- ç.Değil ile kurulmuş yancümlesi olan birleşik cümle
- d.İkilemeli yancümlesi olan birleşik cümle
- e.Kalıplaşmış yancümlesi olan birleşik cümle
- f.Koşullu yancümlesi olan birleşik cümle

3.Girişik cümle

- a.Yancümlecikli kurulan girişik cümle
- b.Bağımsız cümle ile kurulan girişik cümle

4.Sıralı cümle

- a.Öğeleri yönünden sıralı cümle(bağımsız sıralı cümle,bağımlı sıralı cümle)
  - b.Bağlanışları yönünden sıralı cümle(bağlaçlı sıralı cümle,bağlaçsız sıralı cümle)
- 5.Ara cümle
- 6.Kesik(eksilteli) cümle

2.10.VECİHE HATİBOĞLU'nun Türkçenin Sözdizimi'nde

Tümceleri yüklem, yargı, yapı bakımından üç bölümde inceler.Cümleye tümce der.

Vecihe Hatipoğlu, yapı bakımından cümleyi şöyle inceler:

- 1.Yalın tümce
- 2.Birleşik tümce
- 3.Ara tümce
- 4.Girişik tümce
- 5.Sıralı tümce
- 6.Devrik tümce
- 7.Kesik tümce

Vecihe Hatipoğlu bir veya birkaç eylemsiden ve temel cümleden oluşan cümlelere girişik cümle, anlam ile bağ kuran cümlelere sıralı cümle olarak tanımlar. Hatipoğlu'nun bu sınıflandırmasında ifade ettiği sıralı tümceler bize göre bağımsız birleşik cümlelerdir. Fiilimsilerle kurulmuş girişik cümleler bize göre basit cümledir.Çünkü birleşik cümle kriterlerine uymuyor.

2.11..KEMAL YAVUZ, KAZIM YETİŞ, NECAT BİRİNCİ' nin 'Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri 'nde

Cümleleri; anlamına, yüklem yerine,yüklem türüne,yapısına göre dört grupta toplarlar.Yapılarına göre cümleleri şu şekilde sınıflandırır:

- 1.Basit cümle
- 2.Sıralı cümle
  - a.Bağımlı sıralı cümle
  - b.Bağımsız sıralı cümle
- 3.Bağlı cümle
- 4.Birleşik cümle

- a.Şartlı birleşik cümle
- b.Ki'li birleşik cümle
- c.İç içe birleşik cümle

2.12.RAŞİT KESKİN'in 'Türkçe Dil Bilgisi-Kelime ve Cümle Tahlilleri'nde

Kitabında cümleleri dört grupta toplamıştır. Bunlar:

1.Anlamına göre cümleler

- a.Olumlu cümle
- b.Olumsuz cümle
- c.Soru cümlesi

2.Yüklem türüne göre

- a.İsim cümlesi
- b.Fiil cümlesi

3.Yapı bakımından cümleler

- a.Basit cümle
- b.Birleşik cümle(girişik birleşik cümle, iç içe birleşik cümle,ki'li birleşik cümle,şartlı birleşik cümle).
- c.Sıralı cümle(bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle)
- d.Bağlı cümle
- e.Ara cümleli cümle

4.Öğelerinin dizilişine göre cümleler

- a.Kurallı cümle
- b.Devrik cümle
- c.Eksilteli cümle

2.13.JEAN DENY'nin 'Türk Dili Grameri'

Jean Deny, Türk dilini incelediği kitabında cümleleri incelemiş ve bir sınıflama yapmıştır. Cümleleri üç grupta toplamıştır.

- a.Bağımsız veya ana cümleler
- b.Uyruk cümleler
- c.Cümlesi (Deny,1943:744).

Bağımsız veya ana cümleler grubuna bizim basit cümle dediğimiz cümleleri toplar. Uyruk cümleler grubuna, bizim bağımlık tonlaması ve ki bağlacı ile kurulmuş cümlelerimizi ayrıca şartlı bağımlı birleşik cümleleri yapar. Cümlesi başlığında filimsilerle kurulmuş cümleleri toplar. Ama biz filimsilerle kurulmuş cümleleri basit cümle kabul ettiğimizi hatırlatalım.

2.14.TAHSİN BANGUOĞLU'nun 'Türkçenin Grameri'nde

Tahsin Banguoğlu birleşik cümleyi tanımlar ve birleşik cümleyi şekil açısından ve anlam açısından ayırır.

I.TÜMLEME BİRLEŞİK CÜMLE

A.ŞART CÜMLESİ

B.İLİNTİ ZAMİRİ CÜMLESİ

- 1.Ki İlintili Zamiri Cümlesi
- 2.Hani İlinti Cümlesi

C.BAĞLAM CÜMLESİ

1.Yanyana Bağlam Cümlesi:

- a.Ulama Cümlesi
- b.Ayırtlama Cümlesi
- c.Karşıtlama Cümlesi
- d.Almaşma Cümlesi
- e.Üsteleme Cümlesi
- f.Açıklama Cümlesi

2.Altalta Bağlam Cümlesi:

- a.Salt Bağlam Cümlesi
- b.Yerverme Cümlesi

- c.Sebeup Cümlesi
- d.Sonuç Cümlesi
- e.Amaç Cümlesi
- f.Şart Bağlam Cümlesi

II.KARMAŞIK BİRLEŞİK CÜMLE

A.ADFİİL CÜMLESİ

- 1.Adfiil Kimse Cümlesi
2. Adfiil Yüklem Cümlesi
3. Adfiil Nesne Cümlesi
4. Adfiil İsimleme Cümlesi
5. Adfiil Belirtme Cümlesi

B.SIFATFİİL CÜMLESİ

- 1.Sıfatsız Sıfatfiil Cümlesi
- 2.Zamirli Sıfatfiil Cümlesi
- 3.Adfiilli Sıfatfiil Cümlesi

C.ZARFFİİL CÜMLESİ

1.Yanyana Zarffiil Cümlesi

- a.Ulama Cümlesi
- b.Karşıtlama Cümlesi
- c.Üsteleme Cümlesi

2.Altalta Zarffiil Cümlesi

- a.Hal Cümlesi
- b.Zaman Cümlesi
  1. İzleme Cümlesi
  2. Vakitleme Cümlesi
  - 3.Eşzaman Cümlesi
  - 4.Başlangıç Cümlesi
  - 5.Bitim Cümlesi
  - 6.Öncelik Cümlesi

7.Sonralık Cümlesi

c.Karşılaştırma Cümlesi

1.Gerçek Karşılaştırma Cümlesi

2.Tutmaca Karşılaştırma Cümlesi

d.Sebeup Cümlesi

e.Sonuç Cümlesi

f.Amaç Cümlesi

g.Şart Cümlesi

2.15.TUNCER GÜLENSOY'un 'Türkçe El Kitabı'nda

Tuncer Gülensoy, yapılarına göre cümleleri on beşe ayırır:

A.Yalın (basit) cümle

B.Birleşik/bileşik cümle

C.Temel cümle

D.Yan cümle

E.Bağlaçlı(ki'li)yan cümle(bağlı cümle)

F.Dilekli yan cümle

G.Şartlı yan cümle

H.Edatlı yan cümle

I.Sorulu yan cümle

İ.İkilemeli yan cümle

J.Ara cümle

K.Girişik cümle

L.Sıralı cümle

M.Devrik cümle

N.Kesik cümle

2.16.M.METİN KARAÖRS'ün 'Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri'nde.

Metin Karaörs, cümleleri yapı bakımından beşe ayırır:

1.Fiil cümlesi

2.İsim cümlesi

3.Şartlı birleşik cümle

4.Ki'li birleşik cümle

5.İç içe birleşik cümle

2.17.NEŞE ATABAY, SEVGİ ÖZEL, AYFER ÇAM'ın 'Türkiye Türkçesinin Sözdizimi'nde

Cümleleri yapılarına göre sınıflandırmıştır. Taşıdıkları yargı sayısına göre ve öğelerin dizilişi açısından iki grupta inceler:

A.Yargı sayısına göre tümceler:

1.Yalın tümce

2.Birleşik tümce

3.Aratümce

4.Sıralı tümce

a.Bağımsız sıralı tümce

b.Bağımlı sıralı tümce

5.Girişik cümle

B.Öğelerinin dizilişine göre tümceler:

1.Kurallı ya da düz tümce

2.Devrik tümce

3.Kesik tümce

Birleşik cümlelerin tasnifi üzerine aşağıdaki görüşlerle barışmak olmaz.Örneğin;

V. Hatipoğlu "Sıralı tümceler" üzerine yazıyor:

" Sıra cümlelerde cümlelerin arasına (,) (;) yerine (.) konsa da hiçbir değişiklik oluşmaz"(Hatipoğlu,1972:387).

H.Dizdaroğlu ise yazıyor: "Sıra tümce yapı ilişkisine değil,diziliş ve bağlantı ilişkisine dayanır.Bu nedenle sıralı tümceyi birleşik tümce saymak olmaz yanlıştır."

H.Ediskun yazıyor: " Sıra cümlelerde cümlelerin arasına (,) (;) yerine (.) konsada,anlamda hiçbir değişiklik olmaz"(Ediskun,2003:387).

L.Karahan "Bağlı cümleler" ve "Sıralı cümleler" adlandırdığı örneklerde birleşik cümleleri "cümleler topluluğu" adlandırarak değişik görüşler sergiliyor.Örnek;

1 “Bağlı cümleler:Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış cümleler topluluğudur.”

2.“Diğer Bağlama Edatlarıyla Kurulan Bağlı Cümleler: Bu cümleler “ve, veya, da, fakat, ama, lakin, halbuki, meğer vb.” edatlarla birbirine bağlanmış cümleler topluluğudur.”

3.“Sıralı Cümleler:Tek başına yargı bildiren cümlelerin bir anlam bütünlüğü içinde sıralanmasıyla meydana gelen cümleler topluluğudur.”

Son kitabında cümleleri yapı bakımından değerlendirmiyor.Ama örneklerde ana cümle ve yan cümlelerden sohbet açıyor(Karahan,1999:86).

Doç. Dr. Zikri Turan ise yazıyor; “Birleşik cümlelerin oluşumunda ve, ama ,lakin, bağımsızlık, ki, çünkü bağımlılık bağlaçlarının hiçbir öneminin olmadığını söylüyor.Daha sonra kaydediyor; kullanılan virgül, nokta ve bağlaçlar yapı ve fonksiyon bakımından temelde hiçbir fark taşımamaktadır”(Turan;1999:307).

BÖLÜM 3: ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE

Bağımlı birleşik cümle içerisinde en çok kullanılan türlerinden biri de zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle neye denir?

Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlede zaman yardımcı cümlesi temel cümledeki fiili yükleme ait olup, temel cümledeki hareketin gerçekleşme zamanını bildirir ve ne vakit?, ne zaman? Sorularına cevap olur.

Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerde temel ve yardımcı cümleler işleme yerlerini göre iki yere bölünür:

A.Yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılır:

a)Yardımcı cümle temel cümleye ki açıklayıcı bağlacı ve bağımlılık tonlaması ile bağlanır.

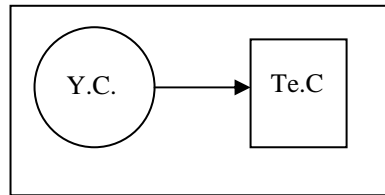
Örnek 1: Yine bir zaman gelir ki, bu topluluklarda çözülmeye başlar(Gökalp, 2003: 122).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (yine bir zaman gelir), temel cümle (bu topluluklar çözülmeye başlar) sonra kullanılmıştır.

Yardımcı cümle temel cümledeki ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümleyi şema ile aşağıdaki şemayla gösterebiliriz.

Şekil 3: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 1. Örnek Cümlesi

Örnek cümle basit cümleye çevrilirse, yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile yine bir

zaman gelince bu topluluklar çözülmeye başlar) basit cümlelerin birleşik zaman zarfı olur.

Tablo 1: “Başlamak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağınlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞINLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Yine bir zaman gelir ki, bu topluluklarda çözülmeye başlar	<u>Yine bir zaman gelince</u> bu topluluklar çözülmeye başlar

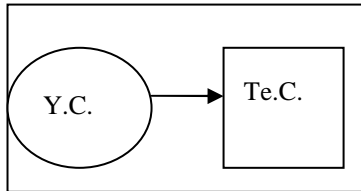
Örnek 2: Tam sofrayı topluyorduk ki, Özgür geldi (Ongun, 2006:371).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (tam sofrayı topluyorduk), temel cümle(Özgür geldi) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

Şekil 4: Zaman Yardımcı Cümleli Bağınlı Birleşik Cümle 2. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevirirsek yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile (tam sofrayı topluyorken Özgür geldi) basit cümlelerin birleşik zaman zarfı olur.

Tablo 2: “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tam sofrayı topluyorduk ki, Özgür geldi.	<u>Tam sofrayı topluyorken</u> Özgür geldi.

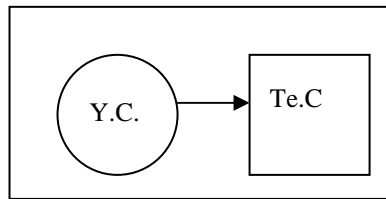
Örnek 3: Derslerden sonra tam servisime gidiyorduk ki, Melis koşa koşa yanıma geldi (Ongun, 1998:333).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (derslerden sonra tam servisime gidiyorduk), temel cümle sonra (Melis koşa koşa yanıma geldi) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 5: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 3. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(derslerden sonra tam servisime gidiyorken, Melis koşa koşa yanıma geldi)basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 3: “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Derslerden sonra tam servisime gidiyorduk ki, Melis koşa koşa yanıma geldi.	<u>Derslerden sonra tam servisime gidiyorken</u> Melis koşa koşa yanıma geldi

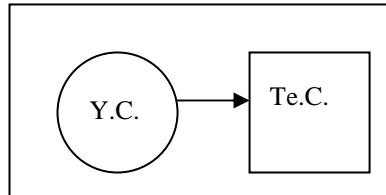
Örnek 4 :Tam okuma gözlüklerini takıyordu ki, “Anne neden lens kullanmayı denemiyorsun?” dedim (Ongun, 1998:338).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Tam okuma gözlüklerini takıyordu), temel cümle sonra (anne neden lens kullanmayı denemiyorsun dedim) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 6: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 4. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(tam okuma gözlüklerini takıyorken anne neden lens kullanmıyorsun dedim)basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 4: “Demek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemler Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tam okuma gözlüklerini takıyordu ki, “Anne neden lens kullanmayı denemiyorsun?” dedim.	<u>Tam okuma gözlüklerini takıyorken</u> anne neden lens kullanmıyorsun dedim.

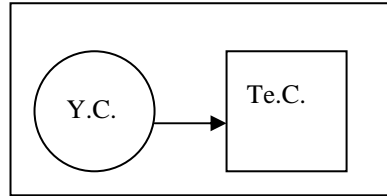
Örnek 5 :Öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş, tam masadan kalkıyordum ki, Sıla, “dur Serra, bir dakika .bekle” dedi (Ongun, 1998:311).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş tam masadan kalkıyordum), temel cümle sonra (Sıla dur Serra bir dakika bekle dedi) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 7: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 5. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş, tam masadan kalkıyorken Sıla, “dur Serra, bir dakika bekle” dedi)basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 5: “Demek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemler Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş, tam masadan kalkıyordum ki, Sıla, “dur Serra, bir dakika .bekle” dedi	Öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş, tam masadan kalkıyorken Sıla, “dur Serra, bir dakika bekle” dedi

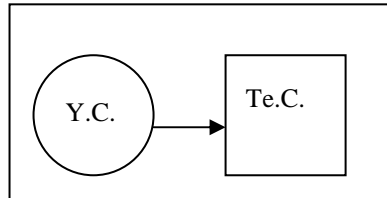
Örnek 6 :Öğleden sonra kapanmış ders çalışıyordum ki, telefon çaldı(Ongun,1998:304).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (öğleden sonra kapanmış ders çalışıyordum), temel cümle sonra (telefon çaldı) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 8: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 6. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Öğleden sonra kapanmış ders çalışırken telefon çaldı) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 6: “Çalmak” ” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Öğleden sonra kapanmış ders çalışıyordum ki, telefon çaldı.	<u>Öğleden sonra kapanmış ders çalışırken</u> telefon çaldı

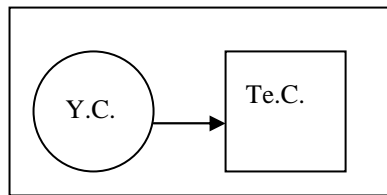
Örnek 7: Tabelamı kaldırmış, yerimi kaptırmamak için ben de işitmeye başlamıştım ki, ilk çekik gözlü belirdi (Ongun, 1998:249).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Tabelamı kaldırmış yerimi kaptırmamak için ben de işitmeye başlamıştım), temel cümle sonra (ilk çekik gözlü belirdi) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 9: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 7. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Tabelamı kaldırmış yerimi kaptırmamak için ben de işitmeye başlayınca, ilk çekik gözlü belirdi) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 7: “Belirmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tabelamı kaldırmış, yerimi kaptırmamak için ben de işitmeye başlamıştım ki, ilk çekik gözlü belirdi.	<u>Tabelamı kaldırmış yerimi kaptırmamak için ben de işitmeye başlayınca,ilk çekik gözlü belirdi</u>

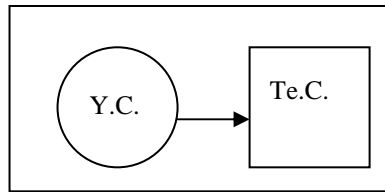
Örnek 8: Biz Nami’yle dans ediyorduk ki, biri omzuma dokundu(Ogun, 1998:67).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Biz Nami’yle dans ediyorduk), temel cümle sonra,(biri omzuma dokundu.) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 10: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 8. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Biz Nami’yle dans ediyorken biri omzuma dokundu.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 8: “Dokunmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Biz Nami'yle dans ediyorduk ki, biri omzuma dokundu.	<u>Biz Nami'yle dans ediyorken</u> biri omzuma dokundu.

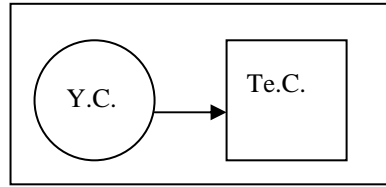
Örnek 9: Az önce tam eşyalarımı topluyordum ki ,valizin dibinde birşey takıldı elime (Ongun, 1998:35).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Az önce tam eşyalarımı topluyordum), temel cümle sonra, (Valizin dibinde bir şey takıldı elime.) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 11: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 9. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Az önce tam eşyalarımı topluyorken valizin dibinde bir şey takıldı elime.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 9: “Takılmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Az önce tam eşyalarımı topluyordum ki ,valizin dibinde birsey takıldı elime	<u>Az önce tam eşyalarımı topluyorken</u> valizin dibinde bir şey takıldı elime.

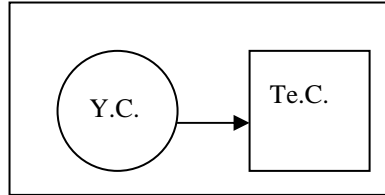
Örnek 10:Yemekten önce tam uyuyacaktım ki, film başladı(Ongun,1998:352).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (yemekten önce tam uyuyacaktım), temel cümle sonra,(Film başladı.) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 12: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 10. Önek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(yemekten önce tam uyacakken film başladı.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 10: “Başlamak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Yemekten önce tam uyuyacaktım ki, film başladı	<u>Yemekten önce tam uyacakken</u> film başladı.

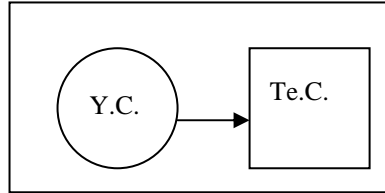
Örnek 11: Tam toparlanıyorduk ki, bu kez Zeynep göründü ufukta(Ongun,1998:57).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Tam toparlanıyorduk), temel cümle sonra,(bu kez Zeynep göründü ufukta.) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 13: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 11. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Tam toparlanıyorken bu kez Zeynep göründü ufukta.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 11: “Görünmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tam toparlanıyorduk ki, bu kez Zeynep göründü ufukta.	<u>Tam toparlanıyorken</u> bu kez Zeynep göründü ufukta.

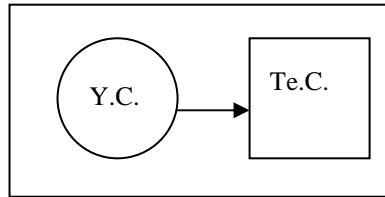
Örnek 12: Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmıştı ki, bu kez Tümay, “ Bakın kim geliyor.” diye bağırdı (Ongun,1998:12).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmıştı), temel cümle sonra, (bu kez Tümay bakın kim geliyor diye bağırdı..) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 14: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 12. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmışken bu kez Tümay, “ Bakın kim geliyor.” diye bağırdı.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 12: “Bağırmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmıştı ki, bu kez Tümay, “ Bakın kim geliyor.” diye bağırdı. (	<u>Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmışken</u> bu kez Tümay, “ Bakın kim geliyor.” diye bağırdı

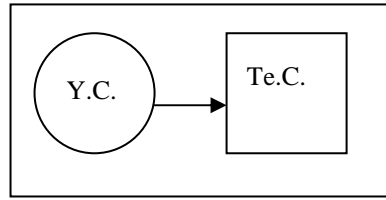
Örnek 13: Sırma’yla eniştemi seyrediyordum ki, biri koluma dokundu (Ongun, 2006:431).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Sırma’yla eniştemi seyrediyordum), temel cümle sonra, (biri koluma dokundu) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 15: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 13. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse, yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile (Sırma’yla eniştemi seyrediyorken biri koluma dokundu.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 13: “Dokunmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Sırma'yla eniştemi seyrediyordum ki, biri koluma dokundu	<u>Sırma'yla eniştemi seyrediyorken</u> biri koluma dokundu.

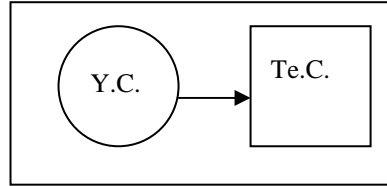
Örnek 14: Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuştuk ki, Murat Enişte geldi yanımıza (Ongun, 2006:434).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuştuk), temel cümle sonra, (Murat enişte yanımıza geldi) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 16: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 14. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse, yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile (Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuşken murat enişte yanımıza geldi) basit cümlenin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 14: “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuştuk ki, Murat Enişte geldi yanımıza.	<u>Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuşken</u> murat enişte yanımıza geldi

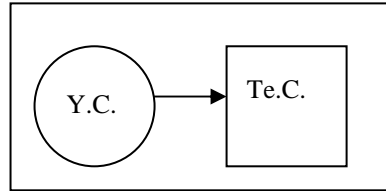
Örnek 15: Tam yemeğimizi yarılamıştık ki, kapı çalındı(Ogun, 2006:35).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Tam yemeğimizi yarılamıştık), temel cümle sonra,(kapı çalındı) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Şekil 17: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 15. Örnek Cümlesi

Cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Tam yemeğimizi yarılamışken kapı çalındı) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 15: “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemle Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tam yemeğimizi yarılamiştık ki, kapı çalındı	<u>Tam yemeğimizi yarılamişken</u> kapı çalındı

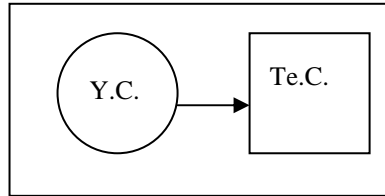
Örnek 16: Ve ben uyanıp bakıyorum ki, Özgür'ün omzunda iyileşmişim(Ongun ,2006:359).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Ve ben uyanıp bakıyorum), temel cümle sonra,(Özgür'ün omzunda iyileşmişim) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 18: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 16. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Ve ben uyanıp bakıyorken Özgür'ün omzundayım.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 16: “İyileşmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Ve ben uyanıp bakıyorum ki, Özgür'ün omzunda iyileşmişim.	<u>Ve ben uyanıp bakıyorken</u> Özgür'ün omzunda iyileşmişim.

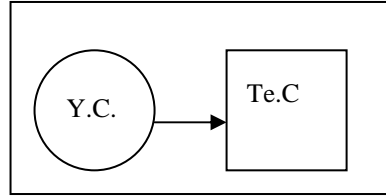
Örnek 17: Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyordum ki, telefon çaldı(Ongun, 2006:338).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyordum), temel cümle sonra,(telefon çaldı) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 19: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 17. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyorken telefon çaldı) basit cümlenin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 17: “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyordum ki, telefon çaldı	<u>Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyorken</u> telefon çaldı

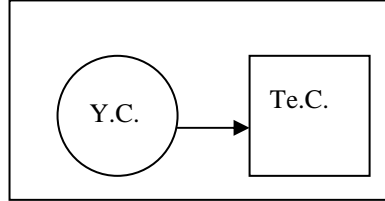
Örnek 18: Otogarda tam taksilere doğru yönelmiştim ki, ne göreyim babam ve Yasemin (Ongun, 2006:315).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Otogarda tam taksilere doğru yönelmiştim), temel cümle sonra,(ne göreyim babam ve Yasemin.) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 20: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 18. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Otogarda tam taksilere doğru yönelmişken ne göreyim babam ve Yasemin.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 18: “Görmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Otogarda tam taksilere doğru yönelmiştim ki, ne göreyim babam ve Yasemin	<u>Otogarda tam taksilere doğru yönelmişken</u> ne göreyim babam ve Yasemin.

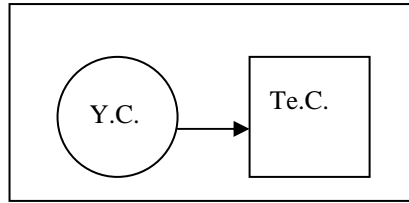
Örnek 19: Tam kapatıyorduk ki, birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi(Ongun, 2006:190).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Tam kapatıyorduk), temel cümle sonra,(birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 21: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 19. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Tam kapatıyorken birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi) basit cümlenin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 19: “Seslenmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tam kapatıyorduk ki, birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi	<u>Tam kapatıyorken</u> birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi

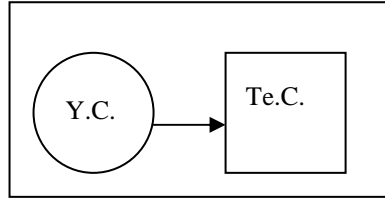
Örnek 20: Tam telefona doğru yürüyorduk ki, telefon çaldı (Kulin,2000:223).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Tam telefon doğru yürüyorduk), temel cümle sonra,(telefon çaldı) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 22: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 20. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Tam telefona doğru yürüyorken telefon çaldı) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 20: “Çalmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Tam telefona doğru yürüyorduk ki, telefon çaldı.	<u>Tam telefona doğru yürüyorken</u> telefon çaldı.

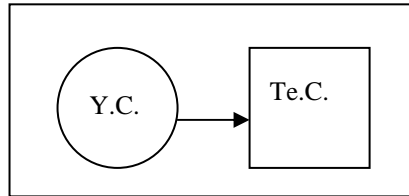
Örnek 21: Üç gün geçmişti ki, Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti(Sami, 2003:164).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Üç gün geçmişti), temel cümle sonra,(Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 23: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 21. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Üç gün geçmişken Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 21: “Gelememek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemler Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Üç gün geçmişti ki, Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti.	<u>Üç gün geçmişken</u> Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti.

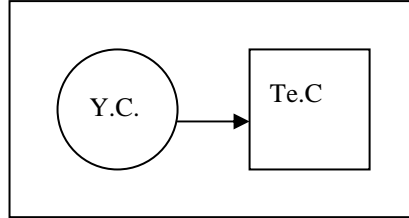
Örnek 22: Bir beş on saat var ki, kendime geldim(Sami,2003:166).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Bir beş on saat var), temel cümle sonra(kendime geldim.) sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 24: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 22. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Bir beş on saat varken, kendime geldim.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 22: “Gelmek” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Bir beş on saat var ki, kendime geldim. .	<u>Bir beş on saat varken</u> , kendime geldim.

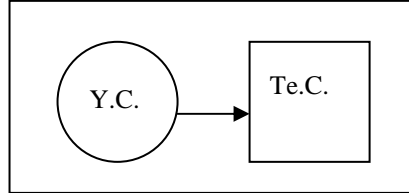
Örnek 23: Lakin bir gün gelecek ki, ananı babanı soracaksın(Sami , 2003:200).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (Lakin bir gün gelecek), temel cümle sonra(ananı babanı soracaksın)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ki bağımlılık bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 25: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 23. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Lakin bir gün gelecekken ananı babanı soracaksın.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 23: “Sormak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Lakin bir gün gelecek ki, ananı babanı soracaksın.	<u>Lakin bir gün gelecekken</u> ananı babanı soracaksın.

b) Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman, ne zaman (ki), öyle ki bağlaç grubu ve bağımlılık tonlaması ile bağlanır.

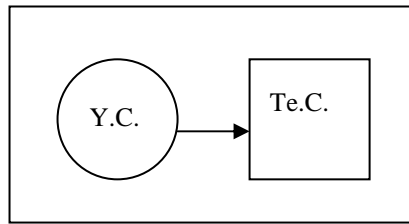
Örnek 24: Ve, ne zaman bir şey soracak olsa, Onu dosdoğru bayan Bella'ya havale ediyordum(Ongun, 2006:196).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (ve ne zaman bir şey soracak olsa), temel cümle sonra(onu dosdoğru bayan Bella'ya havale ediyorum)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman bağlaç grubu ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 26: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 24. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(ve ne zaman bir şey soracak olunca,onu dosdoğru bayan Belleya havale ediyorum) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 24: “İsim + etmek” Yardımcı Fiili Yapısındaki Birleşik Fiilerin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yüklemler Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı

Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle.

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Ve, ne zaman bir şey soracak olsa, Onu dosdoğru bayan Bella'ya havale ediyordum.	<u>Ve ne zaman bir şey soracak olunca, onu dosdoğru bayan Belle' ya havale ediyorum</u>

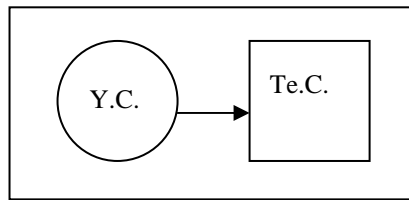
Örnek 25: Zaten benim düşlerim ne zaman gerçekleşti ki, şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum(Ongun, 1998:11).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (zaten benim düşlerim gerçekleşti), temel cümle sonra(şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman bağlaç grubu ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 27: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 25. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle zarf-fiil öbeği ile(Zaten benim düşlerim gerçekleşmeyip şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum.) basit cümlelerin birleşik zaman zarflığı olur.

Tablo 25: “Bakmak” Fiilinin Çekimli Haliyle İfade Olunan Yükleme Kurulan Temel Cümleye Sahip Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Zaten benim düşlerim ne zaman gerçekleşti ki, şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum.	<u>Zaten benim düşlerim gerçekleşmeyip</u> şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum.

c)Yardımcı cümlede ne zaman?, ne zaman (ki), o vakit (ki) bağlaç grubu, temel cümlede o zaman zaman zarfılığı kullanılır.. Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.

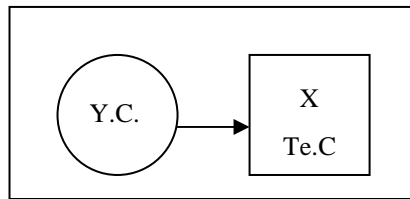
Örnek 26: Ne zaman ki ben emrivaki yaptım, o zaman düşün tarihi verebildiniz(Ongun,,2006:168).

Bu örnekte yardımcı cümle önce (ben emrivaki yaptım), temel cümle sonra(o zaman düşün tarihi verebildiniz)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman ki bağlaç grubu,temel cümlede o zaman zaman zarfılığı kullanılır.Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 28: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 26. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle olan taraf birleşik cümle ögesi gibi temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman zaman zarfılığına ait olup,onu açıklıyor.

Tablo 26: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Birinci Cümle .

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Ne zaman ki ben emrivaki yaptım, o zaman düğün tarihi verebildiniz	<u>Ben emrivaki yapınca</u> düğün tarihi verebildiniz.

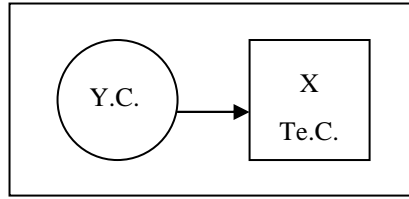
Örnek 27: Ne zaman ki ona, artık sen bir baba olacaksın dendi, işte o zaman ayrıldı (Ongun, 2006:178).

Bu örnekte yardımcı cümle önce(ona artık sen bir baba olacaksın dendi), temel cümle sonra(işte ayrıldı)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman ki bağlaç grubu,temel cümlede o zaman zaman zarflığı kullanılır.Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 29: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 27. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle olan taraf birleşik cümle ögesi gibi temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman zaman zarflığına ait olup,onu açıklıyor.

Tablo 27: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği İkinci Cümle .

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Ne zaman ki ona, artık sen bir baba olacaksın dendi, işte o zaman ayrıldı.	<u>İşte Ona artık sen baba olacaksın denilince</u> ayrıldı.

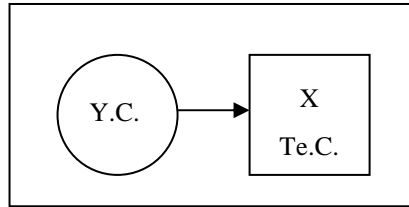
Örnek 28: Ne zaman ki kısa dönem askerliğini yaparken beni daha sık aramaya başladı, işte o zaman neler oluyor diye düşünmeye başladım (Ongun, 2006:12).

Bu örnekte yardımcı cümle önce(kısa dönem askerliğini beni daha sık aramaya başladı), temel cümle sonra (işte o zaman neler oluyor diye düşünmeye başladım)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman ki bağlaç grubu,temel cümlede o zaman zaman zarfı kullanılır.Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 30: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 28. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle olan taraf birleşik cümle ögesi gibi temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman zaman zarfına ait olup, onu açıklıyor.

Tablo 28: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Üçüncü Cümle .

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Ne zaman ki kısa dönem askerliğini yaparken beni daha sık aramaya başladı, işte o zaman neler oluyor diye düşünmeye başladım.	<u>İşte kısa dönem askerliğini yaparken beni daha sık aramaya başlayınca neler oluyor diye düşünmeye başladım.</u>

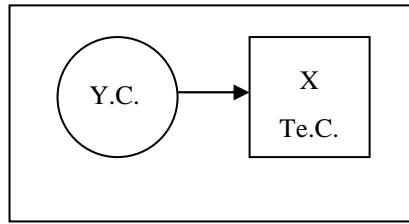
Örnek 29: Bu tipler düğün dernek evleniyor, ne zaman ki, çocuk söz konusu oluyor, o zaman ayrılıyorlar(Ongun, 2006:156).

Bu örnekte yardımcı cümle önce(bu tipler düğün dernek evleniyor,çocuk söz konusu oluyor), temel cümle sonra(ayrılıyorlar)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman ki bağlaç grubu,temel cümlede o zaman zaman zarfı kullanılır.Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 31: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 29. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle olan taraf birleşik cümle ögesi gibi temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman zaman zarfına ait olup, onu açıklıyor.

Tablo 29: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Dördüncü Cümle

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	Bu tipler düğün dernek evleniyor, ne zaman ki, çocuk söz konusu oluyor, o zaman ayrılıyorlar.	<u>Bu tipler düğün dernek evleniyor, çocuk söz konusu olunca ayrılıyorlar..</u>

B.Temel cümle önce, yardımcı cümle sonra kullanılır:

Bu tür zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerde yardımcı cümle temel cümleye ki açıklayıcı bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanır. Bununla birlikte temel cümlede yer alan o zaman, o vakit kelimeleri hem yardımcı cümlelerin temel cümle ile alakalanmasına yardım ediyor, hem de zaman yardımcı cümlesinin kullanılmasını imkan yaratıyor.

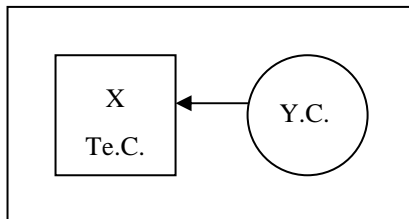
Örnek 30: İşçiler o zaman yaşayabilir ki, iş yerinde güvence bulsunlar.

Bu örnekte yardımcı cümle önce(İşçiler yaşayabilirler), temel cümle sonra(iş yerinde güvence bulsunlar)sonra gelir.

Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman ki bağlaç grubu, temel cümlede o zaman zaman zarfı kullanılır. Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

Örnek cümle şema ile aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Şekil 32: Zaman Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle 30. Örnek Cümlesi

Örnek cümleyi basit cümleye çevrilirse,yardımcı cümle olan taraf fiili öbeklerle,daha doğrusu,zarf-fiil öbeğiyle temel cümlede yer alan o zaman, o vakit kelimeleriyle ifade olunan zaman zarflıklarını açıklamıştır.

Tablo 30: Yardımcı Cümle Temel Cümlede Belirlenen ve O Zaman Kelimesi ile İfade Olunan Zarfların Anlamını Açıklayarak Onları İzah Ettiği Beşinci Cümle

no	ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE	BASİT CÜMLE
1	İşçiler o zaman yaşayabilir ki, iş yerinde güvence bulsunlar.	<u>İşçiler iş yerinde güvence bulurken</u> yaşabilirler.

BÖLÜM 4: ZAMAN YARDIMCI CÜMLELİ BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE TAHLİLİLERİ:

Yine bir zaman gelir ki, bu topluluklarda çözülmeye başlar(Gökalp, 2003: 122).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre, bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yine bir zaman gelince bu topluluklarda çözülmeye başlar) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -başlar (ne yapar?)

Özne -III. Tekil şahıs (kim?)

Dolaylı nesne-çözülmeye (neye?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -gelir (ne yapar?)

Özne -III. Tekil şahıs(kim?)

Zaman zarflığı -yine(ne zaman?)

Zaman zarflığı -zaman (ne zaman?)

ki -bağımlılık bağlacı

Tam sofrayı topluyorduk ki, Özgür geldi (Ongun, 2006:371).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Tam sofrayı topluyorken, Özgür geldi.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -geldi (ne yapar?)

Özne -Özgür (kim?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -topluyorduk (ne yapardık?)

Özne -I. Şahıs çokluk (kim?)

Belirtili nesne -sofrayı (neyi?)

Zaman zarflığı -tam (ne zaman?)

ki -bağımlılık bağlacı

Derslerden sonra tam servisine gidiyorduk ki, Melis koşa koşa yanıma geldi
(Ongun, 1998:333).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Derslerden sonra tam servisine gidiyorken, Melis koşa koşa yanıma geldi.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -geldi (ne yaptı?)
- Özne -Melis (kim?)
- Tarz zarflığı -koşa koşa (nasıl?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -gidiyorduk (ne yapıyorduk?)
- Özne - I.şahıs çokluk (kim?)
- Dolaylı nesne -servisime (neye?)
- Zaman zarflığı -derslerden sonra(ne zaman?)
- Zaman zarflığı - tam (ne zaman?)
- ki -bağımlılık bağlacı

Tam okuma gözlüklerini takıyordu ki, “Anne neden lens kullanmayı denemiyorsun?” dedim (Ongun, 1998:338).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,z aman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (tam okuma gözlüklerini takıyorken ”Anne neden lens kullanmayı denemiyorsun?” dedim.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -dedim (ne yaptım?)

Özne -I. Şahıs teklik (kim?)

Belirsiz nesne- anne neden lens kullanmayı denemiyorsun(ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem- -takıyordu (ne yapıyordu?)

Özne -III.şahıs teklik (kim?)

Belirli nesne -okuma gözlüklerini (neyi?)

Zaman zarflığı -tam (ne vakit?)

ki -bağımlılık bağlacı

Öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş, tam masadan kalkıyordum ki, Sıla, “dur Serra, bir dakika bekle” dedi(Ongun, 1998:311).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Öğle tatilinde yemeğimi bitirmiş, tam masadan kalkıyorken Sıla, “dur Serra, bir dakika bekle” dedi.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -dedi (ne yaptı?)
Özne -Sıla (kim?)
Belirsiz nesne -dur Serra bir dakika bekle (ne?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -kalkıyordum (ne yapıyordum?)
Özne -I.şahıs teklik (kim?)
Yer zarflığı -masadan (nereden?)
Zaman zarflığı -tam (ne zaman?)
Tarz zarflığı -yemeğimi bitirmiş (nasıl?)
Yer zarflığı -öğle tatilinde (nerede?)
ki -bağımlılık bağlacı

Öğleden sonra kapanmış ders çalışıyordum ki, telefon çaldı (Ongun,1998:304).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Öğleden sonra kapanmış ders çalışırken telefon çaldı.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -çaldı (ne yaptı?)

Özne -telefon (ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -çalışıyordum (ne yapardım?),

Özne -I.şahıs tekil (kim?)

Belirsiz nesne -ders (ne?)

Tarz zarflığı -kapanmış (nasıl?)

Zaman zarflığı -öğleden sonra(ne zaman?)

ki -bağımlılık bağlacı

Tabelamı kaldırmış, yerimi kaptırmamak için ben de itişmeye başlamıştım ki, ilk çekik gözlü belirdi (Ogun, 1998:249).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Tabelamı kaldırmış, yerimi kaptırmamak için ben de itişmeye başlamışken, ilk çekik gözlü belirdi.)birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -belirdi (ne yaptı?)

Özne -çekik gözlü (kim?)

Belirten -bir (nasıl?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -başlamıştım (ne yapmıştım?)

Özne -I. Şahıs teklik (kim?)

Dolaylı nesne -itişmeye (neye?)

Tarz zarflığı -tabelamı kaldırmış (neye?)

Sebep zarflığı -yerimi kaptırmamak için (ne için?)

ki -bağımlılık bağlacı

Biz Nami'yle dans ediyorduk ki, biri omzuma dokundu (Ongun, 1998:67).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce,t emel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Biz Nami'yle dans ediyorken biri omzuma dokundu.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -dokundu (ne yaptı?)

Özne -biri (kim?)

Dolaylı nesne -omzuma (neye?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -dans ediyorduk (ne yapardık?)

Özne -biz (kim?)

Dolaylı nesne -Nami'yle (kim ile?)

ki -bağımlılık bağlacı

Az önce tam eşyalarımı topluyordum ki ,valizin dibinde bir şey takıldı elime(Ongun, 1998:35).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Az önce tam eşyalarımı topluyorken valizin dibinde bir şey takıldı elime) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -takıldı (ne yaptı?)

Özne -bir şey (ne?)

Yer zarflığı -valizin dibinde (nerede?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -topluyordum (ne yapardım?)

Özne -I. Şahıs tekil (kim?)

Belirli nesne -eşyalarımı (neyi?)

Zaman zarflığı-az önce (ne zaman?)

Zaman zarflığı-tam(ne zaman?)

ki -bağımlılık bağlacı

Yemekten önce tam uyuyacaktım ki, film başladı (Ongun,1998:352).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yemekten önce tam uyuyacakken film başladı.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -başladı(ne yaptı?)

Özne -film(ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem –uyuyacaktım (ne yaptı?)

Özne –I.şahıs teklik (kim?)

Zaman zarflığı –tam (ne zaman?)

Zaman zarflığı -yemekten önce (ne zaman?)

ki -bağımlılık bağlacı

Tam toparlanıyorduk ki, bu kez Zeynep göründü ufukta(Ongun,1998:56).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Tam toparlanıyorken bu kez Zeynep göründü ufukta.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -göründü (ne yaptı?)
Özne -Zeynep (kim?)
Zaman zarflığı -bu kez (ne vakit?)
Dolaylı nesne -ufukta(nerede?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -toplanıyorduk (ne yaptık?)
Özne -1.şahıs çokluk (kim?)
Zaman zarflığı-tam (ne zaman?)
ki -bağımlılık bağlacı

Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmıştı ki, bu kez Tümay, “ Bakın kim geliyor.” diye bağırdı (Ongun,1998:12).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Cüneyt tam bana bir şey söylemek için ağzını açmışken, bu kez Tümay, “ Bakın kim geliyor.” diye bağırdı.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -bağırdı (ne yapar?)
Özne -Tümay (kim?)
Zaman zarflığı -bu kez (ne vakit?)
Sebep zarflığı -bakın kim geliyor diye (niye?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -açmıştı (ne yaptı?)
Özne -Cüneyt (kim?)
Belirli nesne -ağzını (neyi?)
Dolaylı nesne-bana (kime?)
Sebep zarflığı –bir şey söylemek için (ne için?)
Zaman zarflığı-tam (ne vakit?)
ki -bağımlılık bağlacı

Zaten benim düşlerim ne zaman gerçekleşti ki, şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum (Ogun, 1998:11).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Zaten benim düşlerim ne zaman gerçekleşti ki, şimdi gerçekleşsin diye düşünerek umutsuzca aynaya bakıyordum.) birleşik zaman zarfılığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -bakıyordum (ne yapar?)
Özne -I.şahıs teklik (kim?)
Zaman zarfılığı -şimdi (ne zaman?)
Tarz zarfılığı -gerçekleşin diye düşünerek (nasıl?)
Tarz zarfılığı -umutsuzca (nasıl?)
Dolaylı nesne -aynaya (neye?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -gerçekleşti(ne yaptı?)
Özne -benim düşlerim (ne?)
ki -bağımlılık bağlacı
zaten –edat

Sırma'yla eniştemi seyrediyordum ki, biri koluma dokundu(Ongun, 2006:431).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yine bir zaman gelince, bu topluluklarda çözülmeye başlar) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -dokundu (ne yaptı?)

Özne -biri (kim?)

Dolaylı nesne -koluma (neye?)

Yardımcı cümle:

Yüklem- -seyrediyordum (ne yapıyordum?)

Özne -I.şahıs teklik (kim?)

Dolaylı nesne-Sırma'yla (kim ile)

Belirli nesne -eniştemi (kimi?)

ki -bağımlılık bağlacı

Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuştuk ki, Murat Enişte geldi yanımıza (Ongun, 2006:434).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Nihayet büfeden tabaklarımıza bir şeyler alıp oturmuşken Murat Enişte geldi yanımıza.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -geldi (ne yaptı?)

Özne -Murat Enişte (kim?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -oturmuştuk (ne yapıyorduk?)

Özne -I.şahıs çokluk (kim?)

Yer zarflığı -büfeden (nereden?)

Dolaylı nesne -tabaklarımıza (neye?)

Tarz zarflığı -bir şeyler alıp (nasıl?)

Zaman zarflığı-nihayet (ne vakit?)

ki -bağımlılık bağlacı

Tam yemeğimizi yarılamiştık ki, kapı çalındı (Ongun, 2006:35).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Tam yemeğimizi yarılamişken, kapı çalındı.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -çalındı (ne yaptı?)

Özne -kapı (ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -yarılamiştık (ne yapmıştık?)

Özne -I.Şahıs çokluk (kim?)

Belirli nesne -yemeğimizi (neyi?)

Zaman zarflığı -tam (ne vakit?)

ki -bağımlılık bağlacı

Ve ben uyanıp bakıyorum ki, Özgür'ün omzunda iyileşmişim(Ongun ,2006:359).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Ve ben uyanıp bakıyorken, Özgür'ün omzunda iyileşmişim) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -iyileşmişim (ne yaptım?)

Özne -I.şahıs teklik (kim?)

Dolaylı Nesne- Özgür'ün omzunda(nerede?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -bakıyorum (ne yapıyorum?)

Özne -ben (kim?)

Zaman zarflığı -uyanıp (ne vaki

ki -bağımlılık

ve -bağlaç

Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyordum ki, telefon çaldı (Ongun, 2006:338).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yatağında mıyışmış bir vaziyette cumartesi sabahının tadını çıkarıyorken telefon çaldı.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -çaldı (ne yaptı?)

Özne -telefon (ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -çıkartıyordum (ne yapıyordum?)

Özne -I.şahıs teklik (kim?)

Yer zarflığı -yatağında (nerede?)

Tarz zarflığı -mıyışmış bir vaziyette (nasıl?)

Zaman zarflığı-cumartesi (ne vakit?)

Belirli nesne -sabahın tadını (neyi?)

ki -bağımlılık bağlacı

Otogarda tam taksilere doğru yönelmiştim ki, ne göreyim babam ve Yasemin (Ongun, 2006:315).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Otogarda tam taksilere doğru yönelince ne göreyim babam ve Yasemin.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -göreyim (ne yapayım?)
- Özne -I.şahıs teklik (kim?)
- Belirsiz nesne -babam ve yasemin (ne?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -yönelmiştim (ne yapmıştım?)
- Özne -I.şahıs teklik (kim?)
- Yer zarflığı -otogarda (nerede?)
- Zaman zarflığı -tam (ne vakit?)
- Yer zarflığı -taksilere doğru (nereye?)
- ki -bağımlılık bağlacı

Ve, ne zaman bir şey soracak olsa, Onu dosdoğru bayan Bella'ya havale ediyordum(Ongun, 2006:196).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yine bir zaman gelince,bu topluluklarda çözülmeye başlar) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -havale ediyordum (ne yapıyordum?)
Özne -I.şahıs teklik
Belirli nesne -onu (kimi?)
Tarz zarflığı -dosdoğru (nasıl?)
Dolaylı nesne -bayan Bella'ya (kime?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -olsa (ne yapsa?)
Özne -bir şey soracak (ne?)
Ne zaman -bağlaç birleşmesi
Ve -bağlaç

Tam kapatıyorduk ki, birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi (Ongun, 2006:190).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Tam kapatıyorken birden “ Bir dakika, bir dakika!” diye seslendi.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -seslendi (ne yaptı?)
- Özne -III.şahıs teklik (kim?)
- Tarz zarflığı -bir dakika bir dakika diye (nasıl?)
- Zaman zarflığı -birden (ne vakit?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -kapatıyorduk (ne yapıyorduk?)
- Özne -I.Şahıs çokluk (kim?)
- Zaman zarflığı -tam (ne vakit?)
- ki -bağımlılık bağlacı

Bu tipler düğün dernek evleniyor, ne zaman ki, çocuk söz konusu oluyor, o zaman ayrılıyorlar(Ongun, 2006:156)

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlelerin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlelerin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlelerin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlelerin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlelerin birbirine bağlanmasına göre, yardımcı cümlede ne zaman ki ? bağlaç birleşmesi, temel cümlede o zaman kelimesi kullanılır. Temel ve yardımcı cümle birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.

f)Yardımcı cümlelerin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlelerin ne zaman? Sorusuna cevap olmakla temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman kelimesiyle ifade olunan zaman zarflığını açıklıyor.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlelerin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlelerin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yine bir zaman gelince,bu topluluklarda çözülmeye başlar) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -evleniyor(ne yapıyor?)

Özne -tipler (kim?)

Belirten -bu (hangi?)

Tarz zarflığı -düğün dernek (nasıl?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -ayrılıyorlar (ne yapıyorlar?)

Özne -III.şahıs çokluk (kim?)

Zaman zarfılığı-o zaman (ne zaman?)

Sebep zarfılığı -çocuk söz konusu oluyor(niye?)

Ne zaman ki -bağlaç birleşmesi

ki -bağımlılık bağlacı

Ne zaman ki ben emrivaki yaptım, o zaman düğün tarihi verebildiniz(Ongun,,2006:168).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, yardımcı cümlede ne zaman ki ? bağlaç birleşmesi, temel cümlede o zaman kelimesi kullanılır. Temel ve yardımcı cümle birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap olmakla temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman kelimesiyle ifade olunan zaman zarflığını açıklıyor.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (ben emrivaki yapınca düğün tarihi verebildiniz.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -verebildiniz (ne yaptınız?)

Özne -II.şahıs çokluk (kim?)

Belirtili nesne -düğün tarihi (neyi?)

Zaman zarflığı -o zaman (ne zaman?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -yaptım(ne yaptım?)

Özne -ben (kim?)

Belirsiz nesne -emrivaki (ne?)

Ne zaman ki -bağlaç birleşmesi

ki -bağımlılık bağlacı

Ne zaman ki ona, artık sen bir baba olacaksın dendi, işte o zaman ayrıldı (Ongun, 2006:178).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, yardımcı cümlede ne zaman ki ? bağlaç birleşmesi, temel cümlede o zaman kelimesi kullanılır. Temel ve yardımcı cümle birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap olmakla temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman kelimesiyle ifade olunan zaman zarflığını açıklıyor.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (işte ona artık sen bir baba olacaksın denince ayrıldı) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -ayrıldı (ne yaptı?)

Özne -III.şahıs teklik (kim?)

Zaman zarflığı -o zaman (ne zaman?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -dendi (ne yapıldı?)

Özne -sen bir baba olacaksın (ne?)

Dolaylı nesne -ona (kime?)

Ne zaman ki -bağlaç birleşmesi

İşte -edat

ki -bağımlılık bağlacı

Ne zaman ki kısa dönem askerliğini yaparken beni daha sık aramaya başladı, işte o zaman neler oluyor diye düşünmeye başladım (Ongun, 2006:12).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, yardımcı cümlede ne zaman ki ? bağlaç birleşmesi, temel cümlede o zaman kelimesi kullanılır. Temel ve yardımcı cümle birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap olmakla temel cümledeki hareketin zamanını bildiren o zaman kelimesiyle ifade olunan zaman zarflığını açıklıyor.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (İşte kısa dönem askerliğini yaparken beni daha sık aramaya başlayınca neler oluyor diye düşünmeye başladım) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -başladım(ne yaptım?)

Özne -I.şahıs teklik (kim?)

Dolaylı nesne -neler oluyor diye düşünmeye (neye?)

Zaman zarflığı -o zaman (ne zaman?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -başladı (ne yaptı?)

Özne -III.şahıs teklik (kim?)

Dolaylı nesne -aramaya (neye?)

Belirli nesne -beni (kimi?)

Sayı zarflığı -daha sık (ne kadar?)

Zaman zarflığı -kısa dönem askerliğini yaparken (ne vakit?)

Ne zaman ki -bağlaç birleşmesi

İşte -edat

ki -bağımlılık bağlacı

Üç gün geçmişti ki, Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti(Sami, 2003:164).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Üç gün geçmişken Tal'at Bey Fitnat'ın yanına gelememişti.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -gelememişti (ne yapmıştı?)

Özne -Ta'lat Bey (kim?)

Yer zarflığı -Fitnat'ın yanına (nereye?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -geçmişti (ne yapmıştı?)

Özne -gün (ne?)

Belirten -üç (kaç?)

ki -bağımlılık bağlacı

Bir beş on saat var ki, kendime geldim(Sami,2003:166).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Bir beş on saat varken kendime geldim.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -geldim (ne yaptım?)

Özne -I.şahıs teklik (kim?)

Dolaylı nesne -kendime (neye?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -var(ne yapar?)

Özne -saat (ne?)

Belirten -bir (kaç?)

Belirten -beş on (kaç?)

ki -bağımlılık bağlacı

O vakit baban daha hayatta ise , haber yollayabilirsin(Sami,2003:201).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (O vakit baban daha hayatta olunca haber yollayabilirsin) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -yollarsın (ne yaparsın?)

Özne -II.şahıs teklik (kim?)

Belirsiz nesne -haber (ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -hayatta ise (ne yaparsa)

Özne -baban (kim?)

Zaman zarflığı -daha (ne zaman?)

Zaman zarflığı -o vakit (ne vakit?)

Lakin bir gün gelecek ki, ananı babanı soracaksın(Sami , 2003:200).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Lakin bir gün gelecekken ananı babanı soracaksın.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -soracaksın (ne yapacaksın?)

Özne -II.şahıs teklik (kim?)

Belirli nesne -ananı babanı (kimi?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -gelecek (ne yapacak?)

Özne -gün (ne?)

Belirten -bir (hangi?)

lakin -bağlaç

ki -bağımlılık bağlacı

Anam dün akşam söylüyordu ki, baba ana kızlarını, oğullarını istedikleri gibi evlendirir, hiç onlara sormazlar (Sami, 2003:47).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre,t emel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Anam dün akşam söyleyince baba ana kızlarını, oğullarını istedikleri gibi evlendirir, hiç onlara sormazlar) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -sormazlar (ne yaparlar?)
Özne -baba ana (kim?)
Belirli nesne -kızlarını (kimi?)
Belirli nesne -oğullarını (kimi?)
Tarz zarflığı -istedikleri gibi evlendirir (nasıl?)
Dolaylı nesne -ona (kime?)
Sayı zarflığı -hiç (ne kadar?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -söylüyordu (ne yapardı?)
Özne -anam (kim?)
Zaman zarflığı -dün akşam (ne zaman?)
ki -bağımlılık bağlacı

Ali Bey uyandığında bir durumda bulunuyordu ki, kendisini öldürmek, yok olmak istedi (Sami, 2003:131).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlelerin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlelerin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlelerin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlelerin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlelerin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlelerin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlelerin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlelerin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlelerin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Yine bir zaman gelince, bu topluluklarda çözülmeye başlar) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -istedi (ne yaptı?)

Belirsiz nesne - yok olmak (ne?)

Belirsiz nesne - öldürmek (neyi?)

Belirli nesne -kendisini (kimi?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -bulunuyordu (ne yapıyordu?)

Özne -Ali Bey (kim?)

Zaman zarflığı-uyandığında (ne zaman?)

Yer zarflığı -durumda (nerede?)

Belirten -bir (kaç?)

ki -bağımlılık bildiren bağlaç

Canan'ın satılmak istenişi meselesi üzerinden ancak bir hafta kadar zaman geçmişti ki, bir gün Rakım, Taksim önlerinde Felatun Bey'e tesadüf eyledi(Efendi, 2000:93).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlelerin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlelerin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlelerin yerine göre,yardımcı cümle önce,temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlelerin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlelerin birbirine bağlanmasına göre,temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlelerin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlelerin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlelerin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlelerin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Canan'ın satılmak istenişi meselesi üzerinden ancak bir hafta kadar zaman geçmişti ki bir gün Rakım, Taksim önlerinde Felatun Bey'e tesadüf eyledi) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -tesadüf eyledi (ne yaptı?)

Özne -Rakım (kim?)

Yer zarflığı - Taksim önlerinde (nerede?)

Dolaylı nesne -Felatun Bey 'e (kime?)

Zaman zarflığı -bir gün (ne vakit?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -geçmişti (ne yapmıştı?)

Özne -zaman (ne?)

Sayı zarflığı - bir hafta kadar(ne kadar?)

Yer zarflığı - Canan'ın satılmak istenışı meselesi üzerinden (nereden?)

ki -bağımlılık bağlacı

ancak -edat

Çıkar çıkmaz anladım ki, dışarısı içerden beter bir kurt kapanı
(Bahadıroğlu,2000:82).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne vakit? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Çıkar çıkmaz anladıkta dışarısı içerden beter bir kurt kapanı.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

- Yüklem -kapanı (nedir?)
- Özne -kurt (ne?)
- Belirten -beter (nasıl?)
- Yer zarflığı -içerden (nereden?)
- Yer zarflığı - dışarısı (nere?)

Yardımcı cümle:

- Yüklem -anladım (ne yaptım?)
- Özne -I.şahıs teklik (kim?)
- Zaman zarflığı- çıkar çıkmaz (ne vakit?)
- ki - bağımlılık bağlacı

Tam telefona doğru yürüyorduk ki, telefon çaldı(Kulin,2000:223).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

- a)Yapısına göre birleşik cümledir.
- b)Birleşik cümlenin türüne göre, bağımlı birleşik cümledir.
- c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre, zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.
- ç)Temel cümlenin yerine göre, yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.
- d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.
- e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.
- f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.
- g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Tam telefona doğru yürüyorduk da telefon çaldı) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -çaldı (ne yaptı?)

Özne -telefon (ne?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -yürüyorduk (ne yapıyorduk?)

Özne -I.şahıs çokluk

Zaman zarflığı –tam (ne zaman?)

Dolaylı nesne - telefona (neye?)

Tarz zarflığı -doğru (nasıl?)

ki - bağımlılık bağlacı

Bir gün odaya girecekler ki, ben yokum(Kulin,2000:328).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,z aman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre, temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine ki bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Bir gün odaya girince ben yokum) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Öğelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -yokum(neyim?)

Özne -ben (kim?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -girecekler (ne yapacaklar?)

Özne -III.şahıs çokluk(kim?)

Yer zarflığı -odaya (nereye?)

Zaman zarflığı -gün(ne vakit?)

Belirten -bir (hangi?)

ki - bağımlılık bağlacı

Başımız sıkıştı mı , hemen Müşerref'e koşuyorduk(Kulin,2000:298).

A.Bağımlı Birleşik Cümleye Göre Tahlil:

a)Yapısına göre birleşik cümledir.

b)Birleşik cümlenin türüne göre,bağımlı birleşik cümledir.

c)Bağımlı birleşik cümlenin türüne göre,zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümledir.

ç)Temel cümlenin yerine göre,yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılmıştır.

d)Temel cümlenin hangi soruyu kabul etmesine göre,temel cümle ne zaman? Sorusunu kabul ediyor.

e)Temel ve yardımcı cümlenin birbirine bağlanmasına göre, temel ve yardımcı cümle birbirine mı bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanmıştır.

f)Yardımcı cümlenin üstlendiği göreve göre, yardımcı cümle temel cümlenin ne zaman? Sorusuna cevap vermekle temel cümledeki hareketin zamanını bildirir.

g)Basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle olan tarafın basit cümlenin hangi ögesi olmasına göre, basit cümleye çevrildiğinde yardımcı cümle basit cümlenin zarf-fiil öbeği ile kullanılan (Başımız sıkışınca hemen Müşerref'e koşuyorduk.) birleşik zaman zarflığı oluyor.

B.Cümle Ögelerine Göre Tahlil:

Temel cümle:

Yüklem -koşuyorduk (ne yapardık?)

Özne -I.şahıs çokluk (kim?)

Dolaylı nesne - Müşerref'e (kime?)

Zaman zarflığı – hemen (ne zaman?)

Yardımcı cümle:

Yüklem -sıkıştı (ne yaptı?)

Özne - başımız (ne?)

mı – bağımlılık tonlaması

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye Türkçesinde zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle üzerine yaptığımız bu çalışmada elde ettiğimiz sonuçlar aşağıda verilmiştir:

1. Türkiye Türkçesinde birleşik cümle meselesi tartışılan bir konudur. Birleşik cümle oluşumu belli safhalardan geçmiştir. Basit cümleden, birleşik cümleye inkişaf etmiştir. Bu süreç önce basit kısa cümle, basit geniş cümle, öğeleri genişlemiş basit cümle, bağımsız birleşik cümle ve bağımlı birleşik cümle şeklindedir. Yani bağımlı birleşik cümle dilin en son ortaya çıkan düşüncesidir.

Birleşik cümle konusunda şimdiye kadar geçen zaman içerisinde bu konu üzerinde terim birliği sağlanamamıştır. Bilim adamları bu konuda fikirlerini ortaya koymuşlardır. Bu fikirler birbirinden farklıdır. Birkaç eserin dışında belli bir teknikte birleşmemişlerdir. Bazı bilim adamları hatta ileri giderek birleşik cümlelerin olmadığını ifade ederler. Bu mantığa sığmayacak bir düşüncedir. Birleşik cümle bir dilin zenginliğini gösterir. Zengin fikirlerin düşüncesini ifade eder.

Türkiye Türkçesinde bazı gramer terimlerin yerine oturması gerektiğini söylemek gerekir. Hala birleşik cümle tanımlarında birlik sağlanamamıştır. Bağımlı birleşik cümleyi bilim adamları başka isimler altında incelemiştir. Bu kavram kargaşasına yol açmıştır.

Bize göre cümleler yapı bakımından ikiye ayrılır. Basit cümle ve birleşik cümle. Bir yüklem esasından oluşan cümleye basit cümle denir. İki veya daha fazla basit cümleden oluşan ve bir tonlamayla ifade olunan cümlelere birleşik cümle denir.

Tablo 31: Basit Cümle ile Birleşik Cümlelerin Farkı

s. NO	BASİT CÜMLE	BİRLEŞİK CÜMLE
1.	Odanın kapısı açıldı. İçeri dahil oldu.	Odanın kapısı açıldı, içeri dahil oldu.
2.	Biliyorum. Çok çalışmam gerekiyor.	Biliyorum ki, çok çalışmam gerekiyor.

Bu cümleleri karşılaştırdığımızda şunlar ortaya çıkar:

- a)Basit cümlelerin yalnız bir gramer temeli olduğu halde, birleşik cümlelerin iki gramer temeli vardır;
- b)Basit cümleler kelimelerden ve kelime gruplarından oluşuyorsa, birleşik cümleler basit cümlelerin birleşmesinden meydana çıkıyor.;
- c)Basit cümlelerin içeriğini cümle öğeleri, birleşik cümlelerin içeriğini basit cümleler oluşturuyor.

Burada anlaşılacağı gibi basit ve birleşik cümleler arasında farklar olduğu bellidir.Aradaki bir virgölün bile tonlama oluşturduğunu görürüz. Virgölün, bağlaçların hiçbir fark taşımadığı görüşü burada yanlış olduğunu gösterilir.

2.Birleşik cümle türlerinde ve tanımlarında eksiklikler olduğunu söyleyebiliriz. Bize göre birleşik cümle iki türdür: Bağımlı birleşik cümle ve bağımsız birleşik cümle. Eşit hukuklu basit cümlelerin birleşmesinden oluşan birleşik cümleye bağımsız birleşik cümle denir. İçersinde basit cümlelerden biri diğerine bağlı olan birleşik cümleye bağımlı birleşik cümle denir.

Bağımlı birleşik cümlede; bağımsız cümleye temel cümle, denir. Temel cümleye bağlı olan onu izah eden bağımlı cümleye yardımcı cümle denir.

Gramer kitaplarında bu terimleri başka terimler adında izah etmişlerdir. Temel cümle farklı isimler vermişlerdir. Ana cümle, esas, temel (Korkmaz), asıl cümlecik (Karaörs), asıl cümle (Yavuz ve diğerleri), temel cümle (Keskin), temel önerme (Gencan), başcümle (Banguoğlu), temel cümle (Bilgegil), temel cümle (Atabay ve diğerleri), temel yargı (Şimşek), temel cümlecik (Ediskun)...gibi isimlerle karşımıza çıkar.

Türkiye Türkçesinde yardımcı cümleye; yantümce (Hatipoğlu), yantümce (Atabay ve diğerleri...), yan cümlecik (Bilgegil), yan önerme (Gencan), yan yargı (Şimşek), yancümle (Demir), yancümle (Keskin), yardımcı cümle, yan cümle, iç cümle, (Korkmaz), ikincilcümle, dışcümle, içcümle, altcümle, yancümle (Banguoğlu), yan cümlecik veya bağımlı cümlecik (Ediskun), yardımcı cümle (Yavuz ve diğerleri.)... gibi isimlerle anlatmışlardır.

3.Temel cümle ve yardımcı cümle çeşitli isimler adı altında incelenmiştir. Hangi tarafın temel cümle, hangi tarafın yardımcı cümle olduğu konusunda da bilim adamları bir

noktada birleşememişlerdir.

Temel cümleyi bulmak için iki noktaya bakmak gerekir:

Tablo 32: Temel Cümlelerin Soruları

1.	Diğer cümlelerden bağımsız mı?
2.	Cümle soru talep ediyor mu?

Yardımcı cümleyi bulmak için şu iki noktaya bakmak gerekir:

Tablo 33: Yardımcı Cümlelerin Önemli Noktaları

1.	Cümle soru talep etmez.
2.	Diğer cümleye bağımlıdır ve onun bir ögesini izah eder.

Türkiye Türkçesinde bağımlı birleşik cümle vardır. Bu cümleler temel ve yardımcı cümlelerden oluşur. Bu cümleleri tespit etmek için yukarıda verdiğimiz noktaları kullanmalıyız.

4. Türkiye Türkçesinde dilbilgisi kitaplarına baktığımızda basit cümleler, birleşik cümle gibi sunuluyor. Sıfat-fiil, isim-fiil, zarf-fiillerin birleşik cümle oluşturduğunu söylemektedir. Halbuki bu olağan bir durum olamaz. Çünkü fiilimsilerde tek yüklem esası vardır. Fiilimsiler yüklem özelliği taşımaz. Fiilimsiler bitmiş bir fikri ifade etmezler, kendilerine has bir görev olarak fiilleri kullanım süresi içerisinde isimleşmiştir. Yine belirtmek gerekir ki, bu birleşik cümlelerin tanımının eksik yapılmasından kaynaklanıyor diyebiliriz.

Türkiye Türkçesinde fiilimsiler birleşik cümle oluşturmaz. Bilim adamlarının girişik birleşik cümle olarak ifade ettikleri cümleler tam bir yargı taşımazlar, yan yargı taşımaları onların birleşik cümle özelliği vermez.

5. Türkiye Türkçesinde bağımlı birleşik cümlesi işlenmiştir. Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümle türü edebi metinler içerisinde sık sık yer almıştır. Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerde yardımcı cümle temel cümleye çeşitli vasıtalarla bağlanır.

Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlede zaman yardımcı cümlesi temel cümledeki fiili yükleme ait olup, temel cümledeki hareketin gerçekleşme zamanını bildirir ve ne vakit?, ne zaman? sorularına cevap olur.

Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerde temel ve yardımcı cümleler işleme yerlerini göre iki yere bölünür:

A. Yardımcı cümle önce, temel cümle sonra kullanılır:

a) Yardımcı cümle temel cümleye ki açıklayıcı bağlacı ve bağımlılık tonlaması ile bağlanır.

b) Yardımcı cümle temel cümleye ne zaman, ne zaman (ki), öyle ki bağlaç grubu ve bağımlılık tonlaması ile bağlanır.

Bu tür zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri basit cümleye çevirirsek, yardımcı cümle olan taraf birleşik cümle ögesi gibi temel cümledeki hareketin umumi gerçekleşme zamanına ait olup, onu açıklayacaktır.

c) Yardımcı cümlede ne zaman?, ne zaman (ki), o vakit (ki) bağlaç grubu, temel cümlede o zaman zaman zarfılığı kullanılır.. Taraflar birbirine bağımlılık tonlamasıyla bağlanır.

Bu tür zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerde yardımcı cümle temel cümledeki hareketin zamanını bildiren, o zaman kelimesiyle kullanılmış zaman zarflığını belirginleştirip açıklıyor.

B. Temel cümle önce, yardımcı cümle sonra kullanılır:

Bu tür zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlelerde yardımcı cümle temel cümleye ki açıklayıcı bağlacı ve bağımlılık tonlamasıyla bağlanır. Bununla birlikte temel cümlede yer alan o zaman, o vakit kelimeleri hem yardımcı cümlelerin temel cümle ile alakalanmasına yardım ediyor, hem de zaman yardımcı cümlesinin kullanılmasını

imkan yaratıyor.

Neticede yardımcı cümle,temel cümlenin yer alan ne zaman?, ne vakit? sorularına cevap olmakla birlikte, temel cümlede yer alan o zaman, o vakit kelimeleriyle ifade olunan zarflıklarını ifade ediyor.

Bu tür zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleleri basit cümleye çevirirsek yardımcı cümle olan taraf fiili öbeklerle, daha doğrusu, zarf-fiil öbeğiyle temel cümlede yer alan o zaman, o vakit kelimeleriyle ifade olunan zaman zarflıklarını açıklıyor.

6.Zaman yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümleler Türkiye Türkçesinde önemli yere sahiptir. Bunların yerini tespit etmek kadar, tahlil etmekte önemlidir. Terimleri doğru tespit etmek, doğru sınıflandırmak, doğru tahlil etmek gerekiyor.

KAYNAKLAR

- AKSAN, Dođan, (1998), *Her Yöniyle Dil Genel Çizgileriyle Dilbilim*, AKD ve TYK TDK Yayınları, 439,Ankara.
- ARABUL, Olcay (2004), *Türkiye Türkçesinde Kelime Gruplarının Sınıflandırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATABAY, Neşe, Sevgi Özel, Ayfer Çam,(2003), *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, Papatya Yayınları, İstanbul.
- Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü,(1997),Yeni Baskı,Sabah, Ankara.
- BAHADIROĞLU, Yavuz (2001),*Yürek Seferi*, Nesil Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- BAKİLER,Yavuz Bülent (2001), *Harman*, TEV Yay., İstanbul.
- BANARLI, Nihad Sami (2005),*Türkçenin Sırları*, Leyla ile Mecnun Yayınları, 21. Baskı, Eylül, İstanbul.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2004), *Türkçenin Grameri*, TDK Yay.,Ankara.
- BAŞER, Sait (1990), *'Kutadgu Bilig' de Kut ve Töre*, Ankara.
- BEŞER, Hasan (2001), “Kızım”, *Türk Dili Dergisi*, Haziran , Sayı:594.
- BİLGEGİL, M. Kaya (1984), *Türkçe Dilbilgisi* ,Dergah Yay., Şubat,İstanbul.
- BOZKURT, Fuat (2002), *Türklerin Dili*, T.C.Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- BURAN, Ahmet, Ercan ALKAYA (2001), *Çağdaş Türk Lehçeleri* ,Akçağ Yay.,Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1988), “Etimolojik Araştırma Denemeleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1957*, Ankara.
- CEBECİ, Suat (2002), *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, Alfa Yayınları, 2. Basım,Ocak, İstanbul.
- DELİCE, H. İbrahim (2003), *Türkçe Sözdizimi*, Kitabevi, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, İstanbul, Ocak.
- DEMİR, Tufan (2004), *Türkçe Dilbilgisi*, Kurmay Yay.,Ankara.

- DEMİR, Nurettin., Emine YILMAZ (2003), *Türk Dil El Kitabı*, Grafiker Yay., 1.Basım, Ankara.
- DENY, Jean (1943), *Türk Dili Grameri* (Ali ü. Elöve Tercümesi), İstanbul.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1974), *Tümcebilgisi*, TDK Yay., Ankara.
- EDİSKUN, HAYDAR (2003), *Türk Dilbilgisi Ses Bilgisi-Biçim Bilgisi-Cümle Bilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- EFENDİ, Ahmet Mithat (2000), *Felâhî Bey ile Rakım Efendi*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- EKER, Süer (2002), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yay., Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (1998), *Gülzar*, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (2002), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, Yayın, Tanıtım, İstanbul.
- GENCAN, Tahir Nejat (1975), *Dilbilgisi*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Tdk Yay., İstanbul.
- GÖKALP, Ziya (2003), *Türkçülüğün Esasları*, Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (1986), *Dede Korkut Hikayeleri*, 2.Baskı, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (2000), *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yay., 1. Baskı, Ankara.
- HATİPOĞLU, Vecihe (1972), *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi.
- HENGİRMEN, Mehmet (1998), *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Eylül.
- İmla Klavuzu (2002), TDK Yay., Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1999), *Türkçe Söz Dizimi-Cümle Tahlilleri-*, Akçağ Yay., 6.Baskı, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (2004), *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Genişletilmiş 7.Baskı, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1995), “Türkçede Birleşik Cümle Problemi”, *Türk Gramerinin*

Sorunları Toplantısı, 22-23 Ekim 1993, AKD VE TYK TDK Yay., 600, Ankara, s.37-39.

KARAÖRS, M. Metin (1993), *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri.

KARPUZ, Hacı Ömer (1999), “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimiyle İlgili Çalışmaların Dilbilimi Metodolojisi Bakımından Değerlendirilmesi ve Bazı Teklifler”, *III.Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996*, TDK Yay., Ankara, s.626-639.

KEMAL, Namık (2003), *İntibah*, Borda Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul.

KESKİN, Raşit (2003), *Türkçe Dil Bilgisi-Kelime ve Cümle Tahlilleri-Çizgi Kitabevi*”, Birinci Basım, Ekim.

KORKMAZ, Zeynep (1992), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK., Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (1995), “Türkiye Türkçesinde ki Bağlacı İle ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı”, Necati Lugal Armağanı, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, s.620-624.

KULİN, Ayşe (2000), *Füreyya*, Remzi Kitapevi, 3. Baskı, İstanbul.

KURU, Ayşen, (2002), *Türkiye Türkçesinde Basit Cümlelerin Sınıflandırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2001), *Türk Dilinde Bağımlı Birleşik cümle Söz Dizimi*, Aşiyen Yay., Adapazarı.

MEHMEDOĞLU, Alâeddin., Dr. Hatire A.ALİYEEVA (2000), *Türk Dili Varlığımızdır*, Aşiyen Yay., Adapazarı.

MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2005), *Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümle Üzerine*, Sakarya Üniversitesi Yay., Sakarya.

MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2002), “Türkiye Türkçesinde Cümle Öğelerine Yeni Bir Bakış(1. Makale)”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:139., Ağustos, s.182-194.

- MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2003), “ Türkiye Türkçesinde Cümle Öğelerine Yeni Bir Bakış”,*Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:142, , Ankara, Şubat, s.171-183.
- MEHMEDOĞLU, Alâeddin (1999),“Türkiye Türkçesinde Girişik Birleşik Cümle Meselesi”,*III.Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 1996, TDK Yay., , Ankara, s.745-768.
- MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2001), “Türkiye Türkçesinde Bazı Gramer Terim ve Anlayışlar Üzerine”, *SAÜ, Fen-Edebiyat Dergisi*(1-2), s.124-140.
- MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2004), “Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümle Üzerine”, V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 20-26 Eylül , TDK Yay., Ankara, s. 2067.
- MEHMEDOĞLU, Alâeddin (1999), “Bağımlı Birleşik Cümleler Üzerine”,*Türk Dili*, Sayı:567, TDK Yay., Mart.
- MEHMEDOĞLU, Alâeddin (2004), “Birleşik Cümle Üzerine ” *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi Der.*, Sayı:4, İstanbul, Temmuz,s.9-23.
- OCAK, Kemal (1997), *Dünyada Türk Cumhuriyeti ve Türk Halkları*, Ankara.
- ONGUN, İpek (1998), *Kendi Ayakları Üstünde*, Altın Kitapları Yayınevi, 3. Baskı.
- ONGUN, İpek (2006), *Şimdi Düğün Zamanı*, Epsilon Yayıncılık, 27. Baskı, İstanbul.
- Türkçe Sözlük (2005), TDK Yay.,Ankara.
- RAUF, Mehmet (2000), *Eylül*, Özgür Yayınları, 11. Baskı, Ankara.
- SAMİ, Şemseddin (2003), *Taasuk-u Talat ve Fitnat*, Bordo Siyah Klasik Yayınları, İstanbul.
- SÜKAN, Faruk (1985), *Yarımların İhaneti*, İstanbul.
- ŞİMSEK, Rasim (1987), *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Kuzey Gaz. Mat. ve Amb., Trabzon.
- TURAN, Zikri (1999), “Cümlelerin Yapısı ile ilişkilendirilen ‘Basit’ ve ‘Birleşik’ Kavramları Üzerine”, *Türklük Bilimi Araştırmaları-VIII-*,Sivas, s.299-311.

- YAVUZ, Kemal, Kazım Yetiş, Necat Birinci (2001), *Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri*, Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım, İstanbul.
- YILMAZ, Ayşe (2005), *Türkiye Türkçesinde Nesne Yardımcı Cümleli Bağımlı Birleşik Cümle*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YURTBAŞI, Metin (1994), *Sınıflandırılmış Türk Atasözleri*, Ankara.
- ZÜLFİKAR, Hazma (1995), “Girişik Cümle Sorunu”, *Türk Dili*, Sayı:522, TDK Yay., Haziran, s.643.

ÖZGEÇMİŞ

25 OCAK 1984 tarihinde Adapazarı'nda doğdu. İlköğrenimini Adapazarı'nda Orhangazi İlköğretim okulunda başladı.Orta Öğrenimini Özel Çağ Lisesinde tamamladı.17 Ağustos Depremi nedeniyle H.Zehra Akkoç Kız Lisesinde öğrenimine devam etti. 2001 yılında Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 2005 yılında öğrenimini tamamladı. Aynı yıl içinde Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalı yüksek lisansına başladı. Halen yüksek lisansı devam etmektedir.